

Π.3.2.1 Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες,
σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε
30 διδακτικές ώρες ανά τάξη

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Γ΄ Λυκείου

Τίτλος:

«Όλος ο κόσμος μια ξενιτιά...»

ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΚΩΤΣΑΚΗ

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Θεσσαλονίκη 2014

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι. Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.1. Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες, σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε 30 διδακτικές ώρες ανά τάξη.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας λογοτεχνίας: Βασίλης Βασιλειάδης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101, Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Όλος ο κόσμος μια ξενιτιά ...

Δημιουργός

Καλλιόπη Κωτσάκη

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική λογοτεχνία

(Προτεινόμενη) Τάξη

Γ΄ Λυκείου

Χρονολογία

Ιούλιος 2014

Διδακτική/θεματική ενότητα

—

Διαθεματικό

Όχι

Χρονική διάρκεια

Οκτώ (8) διδακτικές ώρες

Χώρος

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας, εργαστήριο πληροφορικής.

II. Εικονικός χώρος: ιστολόγιο μαθήματος.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Το σενάριο για την υλοποίησή του προϋποθέτει:

1) Την εξοικείωση του εκπαιδευτικού και των μαθητών με την ομαδοσυνεργατική μέθοδο διδασκαλίας και με τον συνδυασμό μεθόδων διδασκαλίας (εισήγηση, κατευθυνόμενος διάλογος, ταυτόχρονη συζήτηση ανά ζεύγη). Η επιτυχία της ομαδοσυνεργατικής μεθόδου αλλά και της ταυτόχρονης συζήτησης ανά ζεύγη εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τον τρόπο διεξαγωγής της συζήτησης, που σημαίνει

εφαρμογή των κανόνων του διαλόγου και σωστή διαχείριση του χρόνου. Και σε αυτό το σημείο απαιτείται η εξοικείωση των μαθητών.

2) Τη γνώση των κανόνων της εκφραστικής ανάγνωσης εκ μέρους του εκπαιδευτικού, έτσι ώστε να τους μεταδώσει στους μαθητές, με την επιδίωξη να κατανοήσουν πως διαβάζω σημαίνει ανακαλύπτω αυτό που κρύβεται πίσω από τις λέξεις.

3) Την εξοικείωση του εκπαιδευτικού και των μαθητών με τα προγράμματα του Η/Υ: επεξεργασίας κειμένου (Microsoft Word), [κατασκευής εννοιολογικού χάρτη](#), [δημιουργίας συννεφολέξου](#), [δημιουργίας χρονογραμμής](#), παρουσίασης (PowerPoint), [δημιουργία διαδραστικής αφίσας](#). Για αυτό είναι βασική προϋπόθεση τις πρώτες ώρες της σχολικής χρονιάς ο εκπαιδευτικός, σε συνεργασία με τον υπεύθυνο καθηγητή του εργαστηρίου πληροφορικής, να δώσει τη δυνατότητα στους μαθητές να γνωρίσουν τα προγράμματα, που θα αξιοποιήσουν στην εφαρμογή του συγκεκριμένου σεναρίου και όχι μόνο.

4) Την εξοικείωση των μαθητών με τη χρήση του ιστολογίου ως περιβάλλοντος δημοσιοποίησης ιδεών και απόψεων και συνακόλουθα ως περιβάλλοντος προβληματισμού, διαλόγου και συνεργασίας. Σε αυτό το πλαίσιο θεωρείται απαραίτητη προϋπόθεση και η γνώση του τρόπου ανάρτησης των αρχείων στο ιστολόγιο από τους μαθητές.

5) Τον κατάλληλο εξοπλισμό της αίθουσας διδασκαλίας με φορητό Η/Υ με σύνδεση στο διαδίκτυο και βιντεοπροβολέα.

6) Τη χρήση του εργαστηρίου πληροφορικής για το σύνολο σχεδόν των διδακτικών ωρών του σεναρίου. Επειδή οι ώρες που προβλέπονται από το σενάριο είναι αρκετές, για την ακρίβεια οκτώ (8), είναι καλό, από την αρχή της σχολικής χρονιάς και σε συνεννόηση με τον υπεύθυνο καθηγητή του εργαστηρίου πληροφορικής, να οριστούν οι ώρες χρήσης του εργαστηρίου για την εφαρμογή του σεναρίου.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο είναι πρόταση διδασκαλίας.

Το σενάριο στηρίζεται

—

Το σενάριο αντλεί

—

B. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το σενάριο αναπτύσσεται σε τρεις φάσεις: α) πριν την ανάγνωση, δύο διδακτικές ώρες, β) κυρίως ανάγνωση, πέντε διδακτικές ώρες, γ) μετά την ανάγνωση, μία διδακτική ώρα.

Στην α' φάση, πριν την ανάγνωση, για δύο διδακτικές ώρες οι μαθητές διαβάζουν λογοτεχνικά κείμενα, των οποίων οι δημιουργοί βίωσαν τη μετανάστευση δηλαδή υπήρξαν οι ίδιοι μετανάστες. Κατόπιν συζητούν, επιδιώκοντας να εκφράσουν τις πρώτες σκέψεις τους για το κοινωνικό φαινόμενο της μετανάστευσης και την εικόνα του μετανάστη, στο πλαίσιο που ορίζει το γεγονός πως η ελληνική κοινωνία βίωσε το συγκεκριμένο φαινόμενο αρκετά χρόνια πριν και το βιώνει και σήμερα σε μια άλλη εκδοχή.

Στη β' φάση, την κυρίως ανάγνωση, οι μαθητές διαβάζουν πεζά λογοτεχνικά κείμενα σε μια προσπάθεια να κατανοήσουν πως η μετανάστευση συνδέεται με γενικότερες αλλαγές στην οικονομία και την κοινωνία, να γνωρίσουν την εικόνα και το αξιακό σύστημα του μετανάστη τόσο στην ξενιτιά όσο και με την επιστροφή του στην πατρίδα, όπως την αποτυπώνει η ρεαλιστική γραφή συγκεκριμένων δημιουργών, καθώς και να γνωρίσουν τη δύναμη ή την αδυναμία του εαυτού τους, συνειδητοποιώντας τη στάση που μπορούν να διαμορφώσουν για συγκεκριμένα κοινωνικά φαινόμενα.

Τέλος, στην γ' φάση, μετά την ανάγνωση, οι μαθητές, με τη δημιουργία της διαδραστικής αφίσας, επιχειρούν να αποτυπώσουν μια γενική εικόνα για τις γνώσεις που απέκτησαν και τη στάση που μπορεί να διαμόρφωσαν έναντι του κοινωνικού ζητήματος της μετανάστευσης και του προσώπου του μετανάστη, καθώς εξελισσόταν το διδακτικό σενάριο.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Η μετανάστευση ως μετακίνηση για εργασία και με την επιδίωξη μιας καλύτερης ζωής αποτέλεσε χαρακτηριστικό γνώρισμα της ελληνικής κοινωνίας. Από τα τελευταία χρόνια του 19ου αιώνα μέχρι τη δεκαετία του '70 στον εικοστό, το κύμα της μετανάστευσης έφερε τους Έλληνες στον Νέο Κόσμο και στη βιομηχανική Ευρώπη. Οι Έλληνες μετανάστευαν με την πίστη πως, όπου και να πήγαιναν, κάποια στιγμή θα επέστρεφαν· ακόμη κι αν το ταξίδι της μετανάστευσης κρατούσε πολύ, το όνειρο της επιστροφής δεν χανόταν. Τα προβλήματα της εγκατάστασης και της προσαρμογής, που αρχικά φάνταζαν ανυπέρβλητα για τον Έλληνα μετανάστη, ξεπερνούσαν, καθώς υπήρχε πάντα και η σταθερή τους απόφαση να εργαστούν και να προκόψουν στον ξένο τόπο.

Στην αρχή του 21^{ου} αιώνα η Ελλάδα βιώνει και πάλι τη μετανάστευση, όμως τώρα και ως χώρα/κοινωνία που υποδέχεται μετανάστες. Έτσι, το μεταναστευτικό ζήτημα απασχολεί τη δημόσια ζωή, καθώς συνδέεται άμεσα με τον άνθρωπο και τα δικαιώματά του, με αποτέλεσμα να διατυπώνονται πολλές και διαφορετικές απόψεις, ακόμη και να ακούγονται στρεβλές αντιλήψεις, οι οποίες επικρατούν, όταν δεν παρουσιάζονται τα πραγματικά δεδομένα.

Επομένως, η κοινωνία μας έζησε και ζει τη μετανάστευση στις δύο εκδοχές της: έδωσε μετανάστες και δέχεται μετανάστες. Έζησε ο Έλληνας την ξενιτιά και γίνεται η Ελλάδα ξενιτιά για άλλους ανθρώπους. Αυτή η ιδιαιτερότητα της ελληνικής κοινωνίας και ειδικά ο στοχασμός, που γεννιέται από αυτή, αποτυπώθηκαν στη λογοτεχνία, στον κινηματογράφο, στο τραγούδι, στη φωτογραφία.

Στο σενάριο αυτό που έχει τίτλο «Όλος ο κόσμος μια ξενιτιά...», ο έφηβος μπορεί να γνωρίσει τη μετανάστευση και τον μετανάστη μέσα από τη λογοτεχνία και τη συγκίνηση που γεννιέται από έναν λόγο ρεαλιστικό, ουσιαστικό, απλό, χαμηλόφωνο αλλά και ενίοτε οξύ. Μπορεί, επίσης, να διαμορφώσει άποψη ή να προβληματιστεί για τη στάση του ως άτομο και ως πολίτης απέναντι σε ένα κατεξοχήν πολιτικό, ανθρωπιστικό ζήτημα.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Με τη διδασκαλία του σεναρίου επιδιώκουμε οι μαθητές:

- να κατανοήσουν ότι το φαινόμενο της μετανάστευσης συνδέεται με τις αλλαγές που γίνονται στην οικονομία, την κοινωνία και τις νοοτροπίες των ανθρώπων.
- να γνωρίσουν το αξιακό σύστημα του μετανάστη ως ανθρώπου/πολίτη στη χώρα που μεταναστεύει, αλλά, παράλληλα, να τον γνωρίσουν και ως πρόσωπο και πολίτη στην πατρίδα του τη στιγμή του γυρισμού.
- να αντιληφθούν την αδυναμία αποδοχής του μετανάστη ως αιτία ξενοφοβικής συμπεριφοράς.
- να συνειδητοποιήσουν τη δύναμη ή και την αδυναμία του εαυτού τους στοχαζόμενοι την κοινωνική θέση του μετανάστη.

Γνώσεις για τη λογοτεχνία

- να γνωρίσουν την ποιητική λογοτεχνικών κειμένων, που αναφέρονται στο φαινόμενο της μετανάστευσης.
- να εντοπίσουν την αληθοφάνεια και την πειστικότητα ως χαρακτηριστικά της ρεαλιστικής γραφής, ειδικότερα των πεζογράφων που κείμενά τους διαβάζονται στο πλαίσιο του σεναρίου.
- να γνωρίσουν τις αφηγηματικές τεχνικές που χρησιμοποιούν συγκεκριμένοι πεζογράφοι για να παρουσιάσουν το θέμα της μετανάστευσης.

Ειδικότερα

- να γνωρίσουν τα εκφραστικά μέσα που χρησιμοποιούν, για να αποδώσουν την εικόνα του μετανάστη.
- να γνωρίσουν τον γλωσσικό κώδικα που ο αφηγητής χρησιμοποιεί.
- να κατανοήσουν ότι το ύφος των κειμένων είναι αποτέλεσμα της χρήσης ανάλογων αφηγηματικών τεχνικών, εκφραστικών μέσων, γλωσσικού κώδικα.

Γραμματισμοί

Με την ολοκλήρωση της διδασκαλίας οι μαθητές θα μπορούν:

- να αντιμετωπίζουν τη μετανάστευση ως θέμα και τον μετανάστη ως πρόσωπο της τοπικής κοινωνίας και γενικότερα της ελληνικής, με την προοπτική της ευαισθησίας ενός πολίτη, που στοχάζεται για τα αίτια που οδήγησαν και οδηγούν τους ανθρώπους στη μετανάστευση.
- να παρουσιάζουν την προσωπική τους στάση έναντι του σημερινού μετανάστη, με τη γνώση πως πολλοί συμπολίτες του υπήρξαν μετανάστες.
- να σχολιάζουν το αξιακό σύστημα του μετανάστη, καθώς ταυτόχρονα θα εντοπίζουν την εικόνα του και θα αιτιολογούν τον τρόπο παρουσιάσής του.
- να σχολιάζουν τη διαμόρφωση του ύφους των λογοτεχνικών κειμένων ως αποτέλεσμα των ανάλογων αφηγηματικών τεχνικών, των εκφραστικών μέσων και του γλωσσικού κώδικα.
- να επικοινωνούν και να συνεργάζονται μεταξύ τους και με τον εκπαιδευτικό στο ιστολόγιο του μαθήματος, καθώς αναρτούν τις εργασίες τους και ανταλλάσσουν απόψεις.

Επίσης, με την αξιοποίηση των ΤΠΕ, όταν ολοκληρωθεί η διδασκαλία του συγκεκριμένου σεναρίου, οι μαθητές θα μπορούν:

- να αναζητούν πληροφορίες σε συγκεκριμένους διαδικτυακούς τόπους ανάλογους του γνωστικού αντικείμενου και της έρευνας (H/Y με σύνδεση στο διαδίκτυο, φυλλομετρητής Mozilla Firefox, Google Chrome κ.ά., μηχανή αναζήτησης Google, YouTube).
- με τη χρήση του [συννεφολέξου](#) να εκφράζουν τα συναισθήματά τους για το θέμα της μετανάστευσης, όπως παρουσιάζεται στα κείμενα που άκουσαν (εκφραστική ανάγνωση – μελοποιημένη ποίηση).
- να χρησιμοποιούν τον [εννοιολογικό χάρτη](#) και τη [χρονογραμμή](#), για να απεικονίζουν με οργανωτικό τρόπο τις γνώσεις τους: ακόμη, να εμβαθύνουν σε αυτές συσχετίζοντας, συγκρίνοντας και αναδεικνύοντας τη σύνδεση και τη σχέση τους με τον ευρύτερο κόσμο της γνώσης.

- να δημιουργούν πολυτροπικά κείμενα (πρόγραμμα παρουσίασης). Ο συνδυασμός λόγου, εικόνας και ήχου παρουσιάζει μια άλλη ανάγνωση του κειμένου.
- να δημιουργούν ή και να συμμετέχουν στη δημιουργία [διαδραστικής αφίσας](#). Έχουν έτσι τη δυνατότητα να εκφράσουν τη δημιουργικότητά τους, αποτυπώνοντας τις γνώσεις που απόκτησαν σε ένα interactive poster, το οποίο θα αναφέρεται στη μετανάστευση και τον μετανάστη.
- να χρησιμοποιούν το πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου, για να διατυπώσουν την άποψή τους σε κείμενο με συγκεκριμένο επικοινωνιακό πλαίσιο, ακολουθώντας καθορισμένους κανόνες για τη μορφοποίηση του (γραμματοσειρά, μέγεθος γραμματοσειράς, διάστιχο, στοίχιση παραγράφων κ.ά.).

Διδακτικές πρακτικές

Το σενάριο εφαρμόζεται σε τρεις φάσεις (πριν την ανάγνωση, κυρίως ανάγνωση, μετά την ανάγνωση) και στηρίζεται σε συνδυασμό διδακτικών μεθόδων. Η α΄ φάση, πριν την ανάγνωση, πραγματοποιείται στο εργαστήριο της πληροφορικής και τις δύο διδακτικές ώρες. Η ταυτόχρονη συζήτηση ανά ζεύγη (εταιρική) και ο κατευθυνόμενος διάλογος βοηθούν να κατανοήσουν οι μαθητές πως στα κείμενα που διαβάζουν οι συγγραφείς επικεντρώνονται στο κοινωνικό φαινόμενο της μετανάστευσης και πρωταγωνιστεί ο μετανάστης, ενώ η εκφραστική ανάγνωση των κειμένων συντελεί στην ανάδειξη των συναισθημάτων τους.

Στη β΄ φάση, της κυρίως ανάγνωσης, οι μαθητές διαβάζουν λογοτεχνικά, πεζογραφικά κείμενα (διηγήματα και εκτενή αποσπάσματα από μυθιστορήματα). Το σενάριο σε αυτή τη φάση στηρίζεται κυρίως στην ομαδοσυνεργατική μέθοδο διδασκαλίας, καθώς η τελευταία βοηθάει στην καλύτερη οργάνωση της διδακτικής πορείας, στην κατανόηση και εμβάθυνση στο γνωστικό αντικείμενο και στη δημιουργική συνεργασία των μαθητών μεταξύ τους και με το διδάσκοντα. Επιπλέον, η εφαρμογή και άλλων διδακτικών μεθόδων, όπως η εισήγηση (μετωπική διδασκαλία), ο κατευθυνόμενος διάλογος και η χρήση της εκφραστικής ανάγνωσης, δίνει τη

δυνατότητα στους μαθητές να ανακαλύψουν πως τα νοήματα δημιουργούνται και γίνονται αντικείμενο επικοινωνίας, καθώς με τη χρήση τους περιγράφουν γεγονότα και εκφράζουν συναισθήματα.

Η β' φάση του σεναρίου γίνεται στο εργαστήριο της πληροφορικής, καθώς το σενάριο αξιοποιεί τα εργαλεία Web 2.0, προκειμένου να αναδείξει μια διαφορετική μαθησιακή και παιδαγωγική διάσταση του μαθήματος. Με τα φύλλα εργασίας οι μαθητές επικοινωνούν, συνεργάζονται και δημιουργούν τόσο στο εργαστήριο της πληροφορικής όσο και στο ιστολόγιο του μαθήματος, που πρώτα το αντιλαμβάνονται ως βήμα για διάλογο και προβληματισμό και έπειτα ως χώρο δημοσίευσης των εργασιών. Ο εκπαιδευτικός επιλύει απορίες, παρεμβαίνει καθοδηγητικά, θέτει ερωτήματα. Η αξιοποίηση των ΤΠΕ, στο πλαίσιο της ατομικής ή της ομαδικής εργασίας, δίνει τη δυνατότητα δημιουργίας κειμένων, απλών και πολυτροπικών, επιτρέπει τη συλλογή πληροφοριών, την εμβάθυνση στο γνωστικό αντικείμενο και την ανάδειξη των δυνατοτήτων του λογοτεχνικού κειμένου βοηθώντας στην κατανόηση της ποιητικής του.

Το σενάριο ολοκληρώνεται με την γ' φάση, που, επίσης, γίνεται στο εργαστήριο πληροφορικής. Οι μαθητές, με τη δημιουργία διαδραστικής αφίσας, αποτυπώνουν τις γνώσεις που απέκτησαν και τη στάση που μπορεί να διαμόρφωσαν για τη μετανάστευση και τον μετανάστη κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας του σεναρίου.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Στη Νεοελληνική Γλώσσα της Γ' Λυκείου, στην ενότητα για τα ανθρώπινα δικαιώματα, συζητήσαμε για τις παραβιάσεις τους σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες. Αφορμή στάθηκε ένα απόσπασμα από το έργο του Λεό Μπουσκάλια *Ο πατέρας μου* με τον τίτλο «Η πικρή γνωριμία με τον ρατσισμό». «Το βιβλίο αυτό το έγραψα για να τιμήσω τον πατέρα μου [...] Ο πατέρας μου ήταν φτωχός μετανάστης στην Αμερική, δούλεψε σκληρά και συντήρησε την οικογένειά του [...]» σημειώνει για το έργο του

ο Λ. Μπουσκάλια. Έτσι, αναφερθήκαμε στο κοινωνικό φαινόμενο της μετανάστευσης και στον μετανάστη τονίζοντας τις πολλές εκδοχές του φαινομένου σήμερα. Η συζήτηση ήταν έντονη και διατυπώθηκαν σκέψεις και απόψεις πολλές και διαφορετικές. Διατυπώθηκαν πιθανόν και αντιλήψεις λανθασμένες. Το γεγονός όμως πως υποστηρίχτηκαν έθεσε τον προβληματισμό για το πώς αλλάζουν οι αντιλήψεις. Δηλαδή πώς ένας έφηβος μπορεί να διαμορφώσει νέα στάση ζωής και συμπεριφοράς;

Η τέχνη (λογοτεχνία, φωτογραφία, τραγούδι), ως ευαίσθητος δέκτης όλων όσων συμβαίνουν γύρω μας, αποτύπωσε τον στοχασμό για το θέμα και έδειξε έναν τρόπο θέτοντας ταυτόχρονα και μια διδακτική πρόκληση. Ένα διδακτικό σενάριο λογοτεχνίας με θεματικό άξονα τη μετανάστευση και τη γνωριμία με τον μετανάστη, άνθρωπο και πολίτη, με την επιδίωξη να αντιληφθούν οι μαθητές ότι ο λαός μας υπήρξε μετανάστης και βίωσε τραγικές στιγμές σε ξένες χώρες, ενώ σήμερα δέχεται μετανάστες που βιώνουν εξαιρετικά δύσκολες στιγμές. Άραγε ο ρεαλιστικός λόγος της λογοτεχνίας έχει τη δύναμη να συγκινήσει, ωθώντας με αυτόν τον τρόπο τον έφηβο να διαμορφώσει νέες αντιλήψεις για τη ζωή;

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Στις οδηγίες για τη διδασκαλία του μαθήματος της Λογοτεχνίας αναφέρεται ότι:

Κύριος σκοπός διδασκαλίας της Λογοτεχνίας είναι η ουσιαστική, κατά το δυνατόν, επαφή των μαθητών [...] και με έργα σύγχρονα που τροφοδοτούν τη συζήτηση γύρω από σύγχρονα προβλήματα και νέες αισθητικές τάσεις. Με την επιλογή και διδασκαλία αξιόλογων λογοτεχνικών έργων επιδιώκεται η διέγερση του ενδιαφέροντος των μαθητών για τη λογοτεχνία, ώστε με μεθοδική και σταδιακή άσκηση να οδηγούνται σε αισθητική απόλαυση [...] να αποκομίζουν ποικίλες πληροφορίες για σημαντικά ιστορικά, κοινωνικά, πολιτικά, υπαρξιακά και άλλα ζητήματα που τίγονται στα λογοτεχνικά έργα, να σχολιάζουν τις διάφορες απόψεις που εκτίθενται σε αυτά, να εκφράζουν

τεκμηριωμένα τις δικές τους θέσεις και να ευαισθητοποιούνται, να συνθέτουν το δικό τους προφορικό ή γραπτό σχόλιο ή εκτενέστερο κείμενο¹.

Επιπλέον, στο εισαγωγικό σημείωμα για τη μεταπολεμική και σύγχρονη πεζογραφία (*Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Γ' Λυκείου*) αναφέρεται: «Ο λογοτέχνης ζει σε ένα συγκεκριμένο περιβάλλον –ιστορικό, κοινωνικό, πολιτισμικό– το οποίο τον διαμορφώνει. Αυτό το περιβάλλον, οποιοδήποτε κίνημα ή σχολή αν ακολουθεί ο λογοτέχνης επηρεάζει το έργο του. Το λογοτεχνικό έργο φανερά ή υπόγεια εκφράζει την εποχή στην οποία ανήκει [...]» (σ. 147).

Στο πλαίσιο αυτό, ένα σενάριο για τη μετανάστευση και τον μετανάστη ευαισθητοποιεί τον έφηβο αναγνώστη και με τη δημιουργική, ελεύθερη, κριτική ανάγνωση των κειμένων τον καλεί να συνειδητοποιήσει τη στάση του έναντι ευάλωτων κοινωνικών ομάδων, όπως είναι οι μετανάστες, να στοχαστεί για την ανθρωπιστική του συνείδηση με μέτρο την προσφορά και την αλληλεγγύη και να γνωρίσει τον τρόπο που οι ρεαλιστές πεζογράφοι δημιουργούν τον δικό τους κόσμο σε μια προσπάθεια να αναπαραστήσουν την πραγματικότητα.

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Στο συγκεκριμένο σενάριο η αξιοποίηση των ΤΠΕ επιδιώκει να καταθέσουν οι μαθητές, κριτικά και δημιουργικά, τις απόψεις τους για το κοινωνικό φαινόμενο της μετανάστευσης και το πρόσωπο του μετανάστη καθώς και να κατανοήσουν την ποιητική της ρεαλιστικής γραφής των συγκεκριμένων πεζογράφων.

Η δημιουργική αξιοποίηση των ΤΠΕ στο συγκεκριμένο σενάριο επιδιώκεται:

- με την αναζήτηση πληροφοριών σε συγκεκριμένους διαδικτυακούς τόπους ανάλογους του γνωστικού αντικείμενου και της έρευνας (H/Y με σύνδεση στο διαδίκτυο, φυλλομετρητής Mozilla Firefox, Google Chrome κ.ά., μηχανή αναζήτησης Google, YouTube).
- με την εφαρμογή [Tagxedo](#) που δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές να δημιουργήσουν «σύννεφα λέξεων» (word clouds). Το συννεφόλεξο βοηθάει

¹ *Οδηγίες για τη διδασκαλία των φιλολογικών μαθημάτων στο Γενικό Λύκειο*, 155-156. Αθήνα: ΟΕΔΒ, 2008.

τους μαθητές να εξοικειωθούν με τις λέξεις που εμπεριέχονται σε αυτό και να αναπτύξουν τη γλωσσική τους ικανότητα. Ταυτόχρονα προτρέπει τους μαθητές να εκφράσουν τις ιδέες και τις απόψεις τους, ιδιαίτερα όταν χρησιμοποιείται στο προαναγνωστικό στάδιο, όπως στην προκειμένη περίπτωση.

- με τη χρήση του [εννοιολογικού χάρτη](#), προκειμένου οι μαθητές να αναπαραστήσουν διαγραμματικά, με τη δημιουργία των κόμβων και των συνδέσεών τους, τις διαπροσωπικές σχέσεις των ηρώων των κειμένων.
- με τη χρήση της [χρονογραμμής](#), η οποία δίνει στους μαθητές τη δυνατότητα οπτικής αναπαράστασης της προσωπικής πορείας των ηρώων στον χρόνο. Επιπλέον, με τη συγκεκριμένη εφαρμογή μπορούν να ενσωματώσουν εικόνες και αρχεία ήχου που συμβάλλουν στην ανάδειξη του σκηνικού πλαισίου όπου εντάσσεται ο ήρωας.
- με τη χρήση του [Glogster Edu](#), της διαδικτυακής πλατφόρμας, που δίνει τη δυνατότητα στον χρήστη να συνθέσει αρχεία, τα οποία περιέχουν κείμενο, εικόνα και ήχο σε μία διαδραστική αφίσα.
- με τη δημιουργία πολυτροπικών κειμένων, μέσω του προγράμματος παρουσίασης PowerPoint, καθώς ο συνδυασμός λόγου, εικόνας και ήχου παρουσιάζει μια κριτική, δημιουργική ανάγνωση του κειμένου.
- με τη χρήση του προγράμματος επεξεργασίας κειμένου, που παρέχει τη δυνατότητα στον μαθητή να καταθέσει την άποψή του σε γραπτό λόγο ορθογραφημένο, με παραγράφους, ευανάγνωστο και ελκυστικό.

Κατά συνέπεια, οι ΤΠΕ αξιοποιούνται ως εργαλεία που εξυπηρετούν την αναζήτηση και συλλογή πληροφοριών μέσω της κατευθυνόμενης και ελεύθερης πλοήγησης στο διαδίκτυο, αναδεικνύουν τη δημιουργική έκφραση των μαθητών μέσω της δημιουργίας απλών και πολυτροπικών κειμένων και, τέλος, συμβάλλουν στην ανάδειξη της αισθητικής αξίωσης της ρεαλιστικής γραφής των κειμένων.

Κείμενα

Λογοτεχνικά κείμενα εκτός σχολικών εγχειριδίων

Κώστας Ακρίβος, «Τα κόκκινα Sebagο». *Αλλοδαπή*, 15-37. Αθήνα: Λιβάνης, 1995.

Σωτήρης Δημητρίου, «Η κυρία Ουρανία». *Το κουμπί και το φόρεμα*, 109-111. Αθήνα: Πατάκης, 2013 [2012].

Γκάζμεντ Καπλάνι, «Ξύνει μνήμες». *Μικρό ημερολόγιο συνόρων*, 132-134. Αθήνα: Λιβάνης, 2006.

Μάνος Κοντολέων, *Μια ιστορία του Φιοντόρ* (9-35). Αθήνα: Πατάκης, 2007 [2004].

Κώστας Λογαράς, *Ερημιά στο βλέμμα τους* (74-85 και 243-255). Αθήνα: Μεταίχμιο, 2008.

Αντώνης Σουρούνης, «Ξενοφοβία». *Κυριακάτικες ιστορίες*, 43-45. Αθήνα: Καστανιώτης, 2002.

Δημήτρης Χατζής, *Το διπλό βιβλίο* (61-75, 87 και 123-142). Αθήνα: Καστανιώτης, 1977 [1976].

Υποστηρικτικό/εκπαιδευτικό υλικό:

Βίντεο

[Η καλύτερη πατρίδα](#) (4^{ος} διαγωνισμός μαθητικών ταινιών μικρού μήκους, 1^ο Πρότυπο Πειραματικό ΓΕΛ «Μανόλης Ανδρόνικος»)

Αλέξης Δαμιανός, [Μέχρι το πλοίο](#), 1966 (απόσπασμα διάρκειας 4':16'').

[«Τα Πορτρέτα της Πέμπτης»](#): Ο συγγραφέας Δημήτρης Χατζής περιγράφει τη ζωή «ως ξένος» σε ξένη χώρα στη σειρά της ΕΡΤ «Τα Πορτρέτα της Πέμπτης» με τον Φρέντνυ Γερμανό.

Τραγούδια

[«Ξενιτεμένο μου πουλί»](#) από τον δίσκο *Μαντζουράνα στο κατώφλι*, στίχοι Γιώργος Αρμένης, μουσική Χρήστος Λεοντής, ερμηνεία Γιώργος Μπαγιώκης, 1980.

[«Ο γυρισμός του ξενιτεμένου»](#) από τον δίσκο *Ο Στρατής θαλασσινός ανάμεσα στους αγάπανθους και άλλα τραγούδια*, στίχοι Γιώργος Σεφέρης, μουσική Γιάννης Μαρκόπουλος, ερμηνεία Λάκης Χαλκιάς και Ιωάννα Κιουρκτσόγλου, 1973.

[«Η φάμπρικα»](#) από τον δίσκο *Μετανάστες*, στίχοι Γιώργος Σκούρτης, μουσική Γιάννης Μαρκόπουλος, ερμηνεία Λάκης Χαλκιάς, 1974.

[«Η μπαλάντα του μετανάστη»](#) από τον δίσκο *Μετανάστες*, στίχοι Γιώργος Σκούρτης, μουσική Γιάννης Μαρκόπουλος, ερμηνεία Λάκης Χαλκιάς, 1974.

[«Οχτώ χωριάτες»](#) από τον δίσκο *Μετανάστες*, στίχοι Γιώργος Σκούρτης, μουσική Γιάννης Μαρκόπουλος, ερμηνεία Βίκυ Μοσχολιού, 1974.

Ιστοσελίδες

Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα: [Λεξικό της κοινής νεοελληνικής](#)

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

Α΄ Φάση-πριν την ανάγνωση

Το σενάριο εφαρμόζεται σε τρεις φάσεις (πριν την ανάγνωση, κυρίως ανάγνωση, μετά την ανάγνωση) και στηρίζεται σε συνδυασμό διδακτικών μεθόδων. Η α΄ φάση, πριν την ανάγνωση, πραγματοποιείται στο εργαστήριο της πληροφορικής και τις δύο διδακτικές ώρες. Γνωστοποιούμε στους μαθητές πως για τις επόμενες οκτώ (8) διδακτικές ώρες θα διαβάσουμε λογοτεχνικά, πεζογραφικά κείμενα, σε μια προσπάθεια να γνωρίσουμε τον τρόπο που η μετανάστευση αποτυπώθηκε στη λογοτεχνία καθώς και τους κανόνες ποιητικής αυτών των κειμένων.

1^η ώρα

Αρχικά, καθώς στο εργαστήριο διαθέτουμε περίπου δεκαπέντε υπολογιστές, επιλέγουμε να εργαστούμε με την ταυτόχρονη συζήτηση ανά ζεύγη (εταιρική). Έτσι, οι μαθητές ανά δύο κάθονται μπροστά σε έναν υπολογιστή. Η εκπαιδευτικός έχει δημιουργήσει τον φάκελο του σεναρίου, όπου έχει τοποθετήσει το διδακτικό υλικό, τον έχει αποθηκεύσει και όλοι οι μαθητές μπορούν να έχουν πρόσβαση σε αυτόν. Με την υπόδειξη της εκπαιδευτικού οι μαθητές ανοίγουν τον φάκελο και στη συνέχεια τον υποφάκελο με τον τίτλο «α΄ φάση-πριν την ανάγνωση». Εκεί η εκπαιδευτικός

έχει τοποθετήσει το αναγκαίο διδακτικό υλικό για την α΄ φάση του σεναρίου, το οποίο απαρτίζεται από κείμενα, μια μικρή ταινία και τραγούδια καθώς [και το φύλλο εργασίας](#). Τα κείμενα, που μοιράζονται φωτοτυπημένα σε όλους τους μαθητές, είναι τα εξής: «Ξύνει μνήμες» του Γκαζμέντ Καπλάνι (απόσπασμα από το μυθιστόρημά του *Μικρό ημερολόγιο συνόρων*), «Ξενοφοβία» (διήγημα) του Αντώνη Σουρούνη και «Η κυρία Ουρανία» (διήγημα) του Σωτήρη Δημητρίου

Στη συνέχεια όλα τα ζευγάρια παρακολουθούν τη μικρή ταινία με τίτλο [Η καλύτερη πατρίδα](#) και η εκπαιδευτικός θέτει τα ερωτήματα: Πώς αιτιολογείται ο τίτλος *Η καλύτερη πατρίδα* της μικρής ταινίας που παρακολουθήσατε; Σε ποιο θέμα αναφέρεται; Ακολουθεί μια σύντομη συζήτηση (5-10 λεπτά), καθώς η εκπαιδευτικός περιμένει πως η ολομέλεια εύκολα θα εντοπίσει το θέμα της μετανάστευσης σήμερα και σημειώνει στον πίνακα του εργαστηρίου λέξεις και εκφράσεις των απαντήσεων των μαθητών.

Στη συνέχεια η εκπαιδευτικός προτείνει να ακούσουν όλοι το τραγούδι [«Ξενιτεμένο μου πουλί»](#) (στίχοι Γιώργος Αρμένης, μουσική Χρήστος Λεοντής) και τη μελοποίηση του ποιήματος του Γιώργου Σεφέρη [«Ο γυρισμός του ξενιτεμένου»](#). Οι μαθητές μπορούν ταυτόχρονα, ενώ ακούνε, να διαβάζουν τους στίχους, καθώς η διδάσκουσα τούς έχει μεταφέρει σε έγγραφο Word και αποτελούν μέρος του διδακτικού υλικού της α΄ φάσης.

Με νωπά τα ακούσματα των τραγουδιών η διδάσκουσα, με εκφραστική ανάγνωση, διαβάζει το κείμενο «Ξύνει μνήμες», απόσπασμα από το μυθιστόρημα του Γκαζμέντ Καπλάνι *Μικρό ημερολόγιο συνόρων* και με το τέλος της ανάγνωσης ζητάει από κάθε ζεύγος μαθητών, λαμβάνοντας υπόψη τους μελοποιημένους στίχους και την ανάγνωση του αποσπάσματος, να καταθέσουν τις απόψεις τους με συζήτηση, που θα απαντά στα ερωτήματα: Πότε τοποθετείται χρονικά και σε ποιον τόπο εξελίσσεται η ιστορία του αποσπάσματος; Ποιο είναι το θέμα της; Ποιος αφηγείται την ιστορία και ποιον αφηγηματικό τρόπο επιλέγει για την αφήγηση; Από ποια οπτική γωνία το καθένα από τα δύο ποιήματα θέτουν το ζήτημα της ξενιτιάς; Κατά τη συζήτησή τους, που διαρκεί για επτά λεπτά περίπου, οι μαθητές ενθαρρύνονται να δώσουν στο

κείμενο έναν άλλο τίτλο και να διατυπώσουν μονολεκτικά τα συναισθήματα που τους προκαλούν τα ποιήματα. Ακολούθως ανακοινώνονται ενδεικτικά τρεις-τέσσερις τίτλοι, οι οποίοι σημειώνονται στον πίνακα του εργαστηρίου και η διδάσκουσα καταγράφει τα συναισθήματα. Η δημιουργία του συννεφόλεξου των συναισθημάτων παρουσιάζει λέξεις-κλειδιά των απόψεων όλων των μαθητών για το θέμα της μετανάστευσης και το πρόσωπο του μετανάστη.

Με το τέλος της πρώτης διδακτικής ώρας η εκπαιδευτικός προτρέπει όλους τους μαθητές να διαβάσουν για την επόμενη διδακτική ώρα τα δύο διηγήματα, δηλαδή την «Ξενοφοβία» του Αντώνη Σουρούνη και «Η κυρία Ουρανία» του Σωτήρη Δημητρίου, ορίζοντας δύο μαθητές, που προσφέρονται, να ετοιμάσουν την εκφραστική ανάγνωση των κειμένων για την επόμενη διδακτική ώρα. Η εκπαιδευτικός παρουσιάζει σύντομα τι είναι η εκφραστική ανάγνωση στην ολομέλεια της τάξης. Αν ο χρόνος δεν επαρκεί αυτήν τη στιγμή, την παρουσιάζει οπωσδήποτε την επόμενη διδακτική ώρα. Οι δύο μαθητές, που ανέλαβαν την εκφραστική ανάγνωση, συνεργάζονται με την εκπαιδευτικό στην προετοιμασία της, καθώς είναι βασικό να κατανοήσουν πως δεν πρόκειται για θεατρική ερμηνεία αλλά για απόδοση του λόγου των κειμένων. Να αντιληφθούν πρώτα οι ίδιοι πως «διαβάζω σημαίνει ανακαλύπτω αυτό που κρύβεται πίσω από τις λέξεις» και με την ανάγνωσή τους να το μεταφέρουν στην ολομέλεια των συμμαθητών τους.

2^η ώρα

Οι δύο μαθητές, που έχουν αναλάβει τα δύο παραπάνω διηγήματα, τα παρουσιάζουν με εκφραστική ανάγνωση. Αποτέλεσμα της εκφραστικής ανάγνωσης είναι η πρόκληση ιδεών και συναισθημάτων στο ακροατήριο, που λειτουργούν ως προϋπόθεση για την εμβάθυνση στα κείμενα. Αυτή είναι η κατάλληλη στιγμή, αν η εκπαιδευτικός δεν έχει παρουσιάσει την εκφραστική ανάγνωση την προηγούμενη διδακτική ώρα, να το κάνει τώρα. Αφού διαβαστούν τα κείμενα και καθώς βρισκόμαστε στο εργαστήριο πληροφορικής, επιλέγουμε και πάλι να εργαστούμε με την ταυτόχρονη συζήτηση ανά ζεύγη (εταιρική). Έτσι, οι μαθητές ανά δύο κάθονται μπροστά σε έναν υπολογιστή. Η εκπαιδευτικός επιλέγει αρχικά την εταιρική

συζήτηση, πιστεύοντας πως διευκολύνει τη διατύπωση των προσωπικών απόψεων για το θέμα, και, αφού υπάρξει η προσωπική κατανόηση, στη συνέχεια όλοι οι μαθητές συζητούν με βάση τα ερωτήματα: Πότε τοποθετείται χρονικά η ιστορία κάθε διηγήματος και σε ποιον τόπο; Ποιοι είναι οι κεντρικοί ήρωες; Ποιο κοινωνικό πρόβλημα αντιμετωπίζουν; Ο τόπος και ο χρόνος επηρεάζουν τον τρόπο που οι ήρωες βιώνουν το συγκεκριμένο κοινωνικό πρόβλημα; Αντιμετωπίζει ο δικός σας κοινωνικός περίγυρος αυτό το φαινόμενο; Αν ναι, με ποιον ή ποιους τρόπους; Ποια είναι τα βιώματά σας; Λαμβάνοντας υπόψη την ηλικία και τα βιώματα των μαθητών η εκπαιδευτικός, με τα ερωτήματα που θέτει, προσδοκά η συζήτηση να αναδείξει το κοινωνικό φαινόμενο της μετανάστευσης και τον τρόπο με τον οποίο η ελληνική κοινωνία το βίωσε στο παρελθόν και το βιώνει και σήμερα. Η διδάσκουσα περιμένει η συζήτηση να είναι ζωνρή, να συμμετέχει το σύνολο των μαθητών και να φανερώσει, εν μέρει, και την προσωπική στάση τους απέναντι στο θέμα.

Στη συνέχεια ζητάει από κάθε ζευγάρι να αποδώσει το συμπέρασμα του από τη συζήτηση σε διαφάνεια (χρήση του προγράμματος παρουσίασης). Μαζί με το λεκτικό κείμενο στη διαφάνεια να εντάξει εικόνα/ες ή φωτογραφία/ες, που θα εντοπίσει στο διαδίκτυο. Το αποτέλεσμα της εργασίας των ζευγαριών αποθηκεύεται σε φάκελο με τον ενδεικτικό τίτλο «Γιατί η ξενιτιά...» και εντάσσεται στον υποφάκελο «α' φάση-πριν την ανάγνωση», που βρίσκεται στον φάκελο του σεναρίου. Οι δύο καλύτερες διαφάνειες αναρτώνται από τους δημιουργούς τους στο ιστολόγιο του μαθήματος και σηματοδοτείται η έναρξη της εφαρμογής του σεναρίου με τίτλο «Όλος ο κόσμος μια ξενιτιά...».

Μέχρι τώρα οι διάλογοι των μαθητών και οι ανά ζεύγη παρουσιάσεις φανερώνουν αν έγιναν εν μέρει αντιληπτοί από την ολομέλεια οι στόχοι του σεναρίου, κυρίως ως προς την ενότητα «Γνώσεις για τον κόσμο». Αν αντιλήφθηκαν δηλαδή οι μαθητές πως το φαινόμενο της μετανάστευσης και οι εκδοχές του, η εικόνα του μετανάστη στον τόπο ξενιτιάς και με την επιστροφή του στην πατρίδα, η στάση του κοινωνικού περιγυρου έναντι του μετανάστη και ο τρόπος που παρουσιάζονται όλα τα παραπάνω, θα αποτελέσουν τον άξονα προβληματισμού του σεναρίου.

Στη συνέχεια η εκπαιδευτικός μοιράζει σε φωτοτυπία τα κείμενα που θα διαβάσουν οι μαθητές τις επόμενες διδακτικές ώρες. Μοιράζει όλα τα κείμενα σε όλους τους μαθητές, προκειμένου η ολομέλεια του τμήματος να γνωρίζει συνολικά τα κείμενα που διαβάζονται στη διάρκεια του σεναρίου. Κάθε μαθητής αποκτά έτσι ένα μικρό ανθολόγιο κειμένων για τη μετανάστευση. Η εκπαιδευτικός έχει ήδη τοποθετήσει στον φάκελο του σεναρίου και την ηλεκτρονική μορφή των κειμένων (αρχείο Word) στον υποφάκελο με τίτλο «β' φάση-κυρίως ανάγνωση» και τα έχει αποθηκεύσει στον Η/Υ του εργαστηρίου, ώστε να έχουν πρόσβαση όλοι οι μαθητές.

Τα κείμενα της β' φάσης, δηλαδή της ανάγνωσης, λόγω πίεσης του διδακτικού χρόνου, δεν μπορούν να διαβαστούν στο σύνολό τους. Για αυτό η διδάσκουσα καλεί πέντε μαθητές, (πέντε ομάδες, πέντε κείμενα) να αναλάβουν εθελοντικά, για την επόμενη διδακτική ώρα, να προετοιμάσουν αποσπάσματα που οι ίδιοι θα επιλέξουν από τα κείμενα και να τα παρουσιάσουν με εκφραστική ανάγνωση. Αποφασίζεται λοιπόν να παρουσιαστούν αποσπάσματα από το διήγημα του Κώστα Ακρίβου «Τα κόκκινα Sebago» καθώς και από τα παρακάτω μυθιστορήματα: Δημήτρης Χατζής, *Το διπλό βιβλίο*, Μάνος Κοντολέων, *Μια ιστορία του Φιοντόρ* και Κώστας Λογαράς, *Ερημιά στο βλέμμα τους*. Η προετοιμασία της εκφραστικής ανάγνωσης γίνεται σε συνεργασία με τη διδάσκουσα στο χρονικό διάστημα που μεσολαβεί μέχρι την επόμενη διδακτική ώρα.

Με την ολοκλήρωση της διδακτικής ώρας η εκπαιδευτικός, προκειμένου να εξοικονομηθεί διδακτικός χρόνος, γνωστοποιεί τη σύνθεση των ομάδων για τις επόμενες πέντε διδακτικές ώρες. Ταυτόχρονα ορίζει τον γραμματέα και τον συντονιστή κάθε ομάδας. Επισημαίνει πως τόσο ο γραμματέας όσο και ο συντονιστής αλλάζουν στη διάρκεια του σεναρίου, καθώς στόχος είναι όλα τα μέλη της κάθε ομάδας να αναλάβουν τις συγκεκριμένες υποχρεώσεις και την ανάλογη ευθύνη. Επίσης, προτρέπει τις ομάδες να ορίσουν, για κάθε διδακτική ώρα του σεναρίου, έναν μαθητή ως υπεύθυνο του ιστολογίου. Έργο και ευθύνη του είναι, με την ολοκλήρωση της διδακτικής ώρας, να ενημερώνει το ιστολόγιο με σύντομο κείμενο για τις δραστηριότητες της ομάδας του και το αποτέλεσμα τους. Επίσης, όποια εργασία

ολοκληρώνεται στη διδακτική ώρα και πρέπει να αναρτηθεί στο ιστολόγιο, να την αναρτά.

Οι μαθητές, γνωρίζοντας την ομάδα στην οποία ανήκουν και το κείμενο της ομάδας τους –το έχει γνωστοποιήσει η διδάσκουσα με την ανακοίνωση της σύνθεσης των ομάδων– αναλαμβάνουν την ευθύνη της προσωπικής ανάγνωσης του κειμένου για την επόμενη διδακτική ώρα, καθώς είναι προϋπόθεση για την επιτυχία του σεναρίου.

Β' φάση-κυρίως ανάγνωση

3^η ώρα

Εργαζόμαστε στην αίθουσα διδασκαλίας σε πέντε ομάδες. Με δεδομένο πως τόσο η μετανάστευση ως κοινωνικό φαινόμενο και του σύγχρονου κόσμου όσο και ο μετανάστης σε οποιαδήποτε εκδοχή επιχειρείται να αντιμετωπιστούν άλλοτε με τον τρόπο της καταγγελίας και άλλες φορές με εποικοδομητικό τρόπο, με προβληματισμό, κριτική και κατάθεση προτάσεων, ο στόχος ενός διδακτικού σεναρίου δεν θα μπορούσε να είναι η καταγγελία του φαινομένου. Για αυτό η εκπαιδευτικός κρίνει ότι σε αυτό το σημείο πρέπει να γνωστοποιήσει με σαφήνεια: α) Πως το σενάριο επιδιώκει την κατανόηση του φαινομένου της μετανάστευσης, τη γνωριμία με το αξιακό σύστημα του μετανάστη ως προσώπου και πολίτη, τη συνειδητοποίηση της αυτογνωσίας διά μέσου της λογοτεχνίας και β) Παράλληλα το σενάριο, σε μια προσπάθεια γνώσης της ποιητικής των συγκεκριμένων λογοτεχνικών έργων, επιδιώκει την ανάδειξη των χαρακτηριστικών της ρεαλιστικής γραφής τους, των αφηγηματικών τεχνικών και του γλωσσικού τους κώδικα. Προς αυτή την κατεύθυνση αξιοποιεί και τις ΤΠΕ σε μια προσπάθεια καλλιέργειας της κριτικής, δημιουργικής έκφρασης των μαθητών.

Ειδικά για τη συγκεκριμένη διδακτική ώρα, η εκπαιδευτικός επιδιώκει την εκφραστική ανάγνωση των αποσπασμάτων, για να ακουστούν από όλους τους μαθητές τα κείμενα που θα διαβαστούν στη διάρκεια του σεναρίου. Επιπροσθέτως, επιδιώκει το κείμενο να γίνει κατανοητό στους μαθητές από μια πρώτη, σωστή ανάγνωση, που αποδίδει τις σκέψεις και τα συναισθήματα του δημιουργού και

παράλληλα προκαλεί συναισθήματα και ιδέες στον αναγνώστη, δημιουργώντας έτσι εκείνη την ατμόσφαιρα που θα συμβάλει στην εμπάθυνση στο περιεχόμενό τους.

Για αυτό και καλεί τους πέντε μαθητές, που έχουν αναλάβει να προετοιμάσουν αποσπάσματα προσωπικής επιλογής τους από τα κείμενα που έχει μοιράσει, να μας τα παρουσιάσουν με εκφραστική ανάγνωση. Η επιλογή των αποσπασμάτων, πέραν του κριτηρίου της αυτοτέλειας, έγινε και με γνώμονα τον χρόνο, αφού η εκφραστική ανάγνωση δεν μπορεί να υπερβαίνει τα έξι με οκτώ λεπτά για κάθε κείμενο. Ο κάθε μαθητής αποδίδει το κείμενο που επέλεξε με ζωντανό και εκφραστικό τρόπο, ανάλογο του ύφους του κειμένου. Επίσης, κάνει μια μικρή εισαγωγή για το κείμενό του, που περιλαμβάνει τουλάχιστον τον τίτλο και τον συγγραφέα. Για την εκφραστική ανάγνωση η διδάσκουσα έχει φροντίσει να τοποθετήσει μία ψηλή καρέκλα λίγο πιο μακριά από τα θρανία των ομάδων και σε χώρο που να βλέπουν όλοι, ενώ έχει συνεργαστεί και με τους πέντε μαθητές, πριν τη συγκεκριμένη ώρα, για την εκφραστική τους ανάγνωση. Σε απόλυτη ησυχία η ολομέλεια παρακολουθεί την εκφραστική ανάγνωση. Οι μαθητές, αν θέλουν, μπορούν να έχουν και οπτική επαφή με τα κείμενα, που τα έχουν μπροστά τους και σε φωτοτυπία.

Αφού ακουστούν τα κείμενα, αρχίζει η ανάγνωσή τους από τις ομάδες.

4^η, 5^η και 6^η ώρα

Εργαζόμαστε στο εργαστήριο της πληροφορικής. Προτού οι ομάδες αρχίσουν την ανάγνωση, ο συντονιστής κάθε ομάδας αφηγείται σύντομα την υπόθεση του κειμένου της, καθώς η εκφραστική ανάγνωση επικεντρώθηκε σε αποσπάσματα, για να ακουστεί από την ολομέλεια. Στη συνέχεια οι πέντε ομάδες εργάζονται με βάση τις δραστηριότητες του φύλλου εργασίας και με την στήριξη της εκπαιδευτικού.

α' ομάδα

Η ομάδα διαβάζει το διήγημα του Κώστα Ακρίβου «Τα κόκκινα Sebago» από τη συλλογή διηγημάτων του *Αλλοδαπή*. Άξονας της ανάγνωσης είναι [και το φύλλο εργασίας](#), που περιλαμβάνει τις δραστηριότητες της ομάδας για τις τρεις διδακτικές ώρες, δηλαδή την 4^η, την 5^η και την 6^η διδακτική ώρα. Η εκπαιδευτικός, με σύντομη εισήγηση, παρουσιάζει τον συγγραφέα Κώστα Ακρίβο (πρόγραμμα παρουσίασης

PowerPoint) και απευθύνεται στην ολομέλεια επιτυγχάνοντας έτσι τη γνωριμία του δημιουργού από το σύνολο των μαθητών. Έπειτα προτρέπει την ομάδα να διαβάσει [το οπισθόφυλλο της συλλογής](#) (δίνει την ηλεκτρονική διεύθυνση), προκειμένου να κατανοήσει το πλαίσιο μέσα στο οποίο γράφτηκε και εντάχθηκε το διήγημα. Στη συνέχεια προτρέπει την ομάδα να εντοπίσει τον τόπο και τον χρόνο του διηγήματος και να φτιάξει τις προσωπογραφίες των ηρώων της ιστορίας. Προκειμένου η ομάδα να φτιάξει το πορτρέτο των προσώπων, επιλέγεται από τη διδάσκουσα να εργαστεί σε ζεύγη, καθώς πιστεύει ότι έτσι εξοικονομείται χρόνος και ότι κάθε ζευγάρι έχει τη δυνατότητα να εμβαθύνει περισσότερο στην παρουσίαση των ηρώων. Ένα από τα ζευγάρια αναλαμβάνει την προσωπογραφία του αφηγητή και του φίλου του, το άλλο ζευγάρι το πορτρέτο του Ισμαήλ. Μετά τη δημιουργία των συγκεκριμένων προσωπογραφιών η ομάδα παρουσιάζει και τα πρόσωπα που κινούνται γύρω από τους ήρωες, τον κοινωνικό τους περίγυρο. Με παρέμβασή της η διδάσκουσα σημειώνει πως έχει ιδιαίτερη σημασία στις προσωπογραφίες να φαίνονται λέξεις ή/και εκφράσεις του κειμένου, που φανερώνουν σκέψεις και συναισθήματα των ηρώων και βέβαια τα σημεία όπου εντοπίζεται η μεταστροφή τους. Η παραπομπή στο κείμενο επιδιώκει να φανερώσει τη δύναμη των λέξεων, των εκφράσεων και γενικότερα τον γλωσσικό κώδικα που χρησιμοποιεί ο δημιουργός καθώς και την τεχνική της γραφής του. Η εκπαιδευτικός προτείνει η ομάδα να χρησιμοποιήσει το πρόγραμμα παρουσίασης (PowerPoint) για την αποτύπωση των πορτρέτων, χωρίς αυτό να είναι δεσμευτικό, και να ενσωματώσει εικόνες, αν κρίνει πως είναι απαραίτητες.

Η παρουσίαση των πορτρέτων των ηρώων της ιστορίας επιδιώκει την ανάδειξη του μετανάστη και του ρόλου του στη συγκεκριμένη κοινωνία, όπως και τον προβληματισμό που ενδεχομένως δημιουργεί στα πρόσωπα, τα οποία τον περιβάλλουν. Έτσι, η συγκεκριμένη στιγμή της διδασκαλίας μπορεί να αποτελέσει αφορμή για τη συνειδητοποίηση ή την αυτοκριτική των μελών της ομάδας γυρω από τη στάση του καθενός απέναντι σε κοινωνικά ζητήματα που άπτονται τόσο της

προσωπικής ευαισθησίας όσο και της δημοκρατικής κοινωνικής αντίληψης (ξενοφοβική συμπεριφορά).

Με την ολοκλήρωση των προσωπογραφιών ο υπεύθυνος της ομάδας για το ιστολόγιο κάνει την ανάρτηση και ταυτόχρονα αποθηκεύει τη συγκεκριμένη εργασία στον φάκελο του σεναρίου και στον υποφάκελο «β' φάση-κυρίως ανάγνωση – Α' ομάδα».

Μετά την ολοκλήρωση των προσωπογραφιών των ηρώων (πρωταγωνιστών και δευτεραγωνιστών) οι μαθητές της ομάδας συνεργάζονται μεταξύ τους για τη δημιουργία του εννοιολογικού χάρτη των προσώπων, προκειμένου να αναδείξουν τις μεταξύ τους σχέσεις. Φανερόνεται, κατά συνέπεια, ο κόσμος του διηγήματος και οι αξίες που τον διέπουν, των οποίων φορείς είναι τα πρόσωπα. Πιο συγκεκριμένα, επιλέγουν, με την προτροπή της διδάσκουσας, τη διαδικτυακή εφαρμογή [text2mindmap](#), και, αφού σχηματίσουν τους κόμβους των προσώπων και δημιουργήσουν τους μεταξύ τους συνδέσμους, αποθηκεύουν σε jpg και τοποθετούν στον φάκελο του σεναρίου, όπου και την προηγούμενη δραστηριότητα.

Τόσο η δημιουργία των πορτρέτων όσο και ο εννοιολογικός χάρτης των σχέσεων των προσώπων οδηγούν την ομάδα στη διαπίστωση πως ξετυλίγεται μπροστά τους μια δραματική ιστορία με κεντρικό ήρωα έναν μετανάστη, «ένα από κείνα τα παιδιά που είχαν φτάσει και στο δικό τους χωριό σκιαγμένα και καταπεινασμένα»². Σε αυτό το σημείο η εκπαιδευτικός θέτει στην ομάδα τα εξής ερωτήματα: Μπορούμε να χαρακτηρίσουμε τα πρόσωπα τραγικά και, αν ναι, γιατί; Είναι το διήγημα του Κ. Ακρίβου μια σύγχρονη τραγωδία;

Η εκπαιδευτικός προσδοκά, λαμβάνοντας υπόψη την ηλικία και τα βιώματα του τελειόφοιτου μαθητή της Γ' Λυκείου, η συζήτηση των μελών της ομάδας να αναδείξει την τραγικότητα των προσώπων μέσα από τις δραματικές συγκρούσεις και να σταθεί ιδιαίτερα στη «λύση» της τραγωδίας, που σηματοδοτείται από τον εκούσιο θάνατο του πρωταγωνιστή. Αφού η ομάδα εντοπίσει και κατανοήσει την τραγικότητα του διηγήματος, η διδάσκουσα θέτει τα επόμενα ερωτήματα: Με ποιον τρόπο ο

² Ακρίβος 1995: 20.

αφηγητής της ιστορίας μάς την αφηγήθηκε; Τι λεξιλόγιο χρησιμοποίησε; Τι εκφραστικά μέσα (εικόνες, παρομοιώσεις, μεταφορές κλπ.) εντοπίσατε και ποια ατμόσφαιρα δημιούργησαν; Στόχος των προηγούμενων ερωτημάτων είναι να αναδείξουν πως στην τραγικότητα συμβάλλει και η ποιητική του κειμένου και ιδιαίτερα η ρεαλιστική γραφή. Ο γραμματέας της ομάδας κρατάει σημειώσεις κατά τη διάρκεια της συζήτησης και στο τέλος της διδακτικής ώρας ενημερώνει με σύντομο κείμενο το ιστολόγιο για τη δραστηριότητα της ομάδας.

Η ομάδα, ως εργασία για το σπίτι, για την επόμενη διδακτική ώρα αναλαμβάνει να συντάξει ένα κείμενο (100-120 λέξεις, έγγραφο Word), απάντηση στο ερώτημα που προκύπτει από την προηγούμενη συζήτηση: η τραγική ιστορία του Ισμαήλ εκτυλίσσεται κατά το χρονικό διάστημα που οριοθετείται από τη Μεγάλη Παρασκευή μέχρι το πρωί της Κυριακής του Πάσχα. Μπορείτε να κατανοήσετε τον συμβολισμό της και να αντιληφθείτε την επιρροή της στα άλλα πρόσωπα του διηγήματος; Η διδάσκουσα προτρέπει τους μαθητές της ομάδας να διαβάσουν την παράγραφο στον επίλογο του διηγήματος ως υποστηρικτική: «Τα Sebago [...] μ' αυτές τις κόκκινες, ανεξίτηλες [...] άχρηστο σώμα και το πιο άχρηστο κεφάλι μου».

Το κείμενο θα αποτελέσει, εν μέρει, τεκμήριο της κατανόησης του διηγήματος από την ομάδα και θα υπογραμμίσει τη στάση της έναντι της κοινωνικής θέσης των μεταναστών. Η επισήμανση από τη διδάσκουσα πως το κείμενο της ομάδας πρέπει να γραφεί σε α' πρόσωπο ως κείμενο ημερολογίου, συνθέτοντας τις σκέψεις και τα συναισθήματα όλων των μελών της, υπογραμμίζει ότι οι μαθητές πρέπει να συνεργαστούν εκτός τάξης, ασύγχρονα, στο ιστολόγιο χρησιμοποιώντας τις σημειώσεις του γραμματέα της ομάδας τους.

Με την ολοκλήρωση της ανάγνωσης του κειμένου τα μέλη της ομάδας προετοιμάζονται για την παρουσίαση των δραστηριοτήτων τους στην ολομέλεια του τμήματος. Κάθε φορά στόχος της παρουσίασης είναι η ολομέλεια των μαθητών να γνωρίσει τον τρόπο ανάγνωσης των συγκεκριμένων κειμένων. Ειδικά, διά μέσου της ανάγνωσης της α' ομάδας, να αντιληφθεί ότι η κοινωνική θέση του μετανάστη είναι δείκτης/κριτήριο συνειδητοποίησης της δύναμης ή της αδυναμίας του εαυτού τους

έναντι κοινωνικών φαινομένων, που η αντιμετώπισή τους απαιτεί ανθρωπισμό και ευαισθησία από όλους.

Η ολομέλεια των μαθητών έχει τη δυνατότητα να θέσει σε κάθε ομάδα, που παρουσιάζει τις δραστηριότητές της, ερωτήματα για την πλήρη κατανόηση όσων παρουσιάζονται.

Ο συντονιστής της ομάδας ενημερώνει για την ολοκλήρωση των εργασιών της το ιστολόγιο του μαθήματος αναρτώντας το ημερολογιακό κείμενο της ομάδας, το οποίο έχει ήδη αποθηκευτεί στον φάκελο του σεναρίου, σε συγκεκριμένη θέση μαζί με τις άλλες δραστηριότητες της ομάδας.

β' ομάδα

Η ομάδα διαβάζει αποσπάσματα από το μυθιστόρημα του Μάνου Κοντολέων *Μια ιστορία του Φιοντόρ* (τα δύο πρώτα κεφάλαια, σ. 9-35). Άξονας της ανάγνωσης είναι [και το φύλλο εργασίας](#), που περιλαμβάνει τις δραστηριότητες της ομάδας για τρεις διδακτικές ώρες: 4^η, 5^η και 6^η ώρα.

Η διδάσκουσα προτρέπει την ομάδα να επισκεφτεί την επίσημη [ιστοσελίδα του Μ. Κοντολέων](#) και να πλοηγηθεί στις ενότητές της επιδιώκοντας έτσι τη γνωριμία με έναν σύγχρονο πεζογράφο, του οποίου το έργο αναφέρεται σε μεγάλο βαθμό στη λογοτεχνία για νέους.

Αφού οι μαθητές έχουν διαβάσει το κείμενο στο σπίτι, η διδάσκουσα ζητάει από τα μέλη της ομάδας να δημιουργήσουν το σκηνικό πλαίσιο του κειμένου εντοπίζοντας τον χρόνο και τον τόπο της ιστορίας. Αυτό επιδιώκεται από την εκπαιδευτικό, με την προσδοκία οι μαθητές να αντιληφθούν την επίδραση του σκηνικού πλαισίου στους ήρωες και να συνειδητοποιήσουν παράλληλα πως η μετανάστευση συνδέεται με κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές αλλαγές.

Αφού οι μαθητές αναφερθούν στον τόπο και τον χρόνο, αναμένεται να συζητήσουν για τα πρόσωπα του κειμένου, κύρια και δευτερεύοντα. Τη συζήτηση των μαθητών προωθεί και στηρίζει η εκπαιδευτικός με παρεμβάσεις και ερωτήματα όπως: Ποιοι είναι οι ήρωες του κειμένου; Πώς βρέθηκαν στον συγκεκριμένο τόπο; Τι τους έκανε να εγκαταλείψουν την πατρίδα τους; Η εκπαιδευτικός προσδοκά ότι η

ομάδα θα εντοπίσει τα βασικά πρόσωπα του κειμένου και θα σχολιάσει το ήθος τους αλλά και τη διαφοροποίησή τους, όπως αυτή καταγράφεται στα δύο χρονικά επίπεδα του κειμένου (τότε και τώρα).

Στη συνέχεια η ομάδα καλείται να αποδώσει το πορτρέτο των ηρώων, με την επισημάνση πως ζητούμενο είναι να αναδειχθεί το αξιακό σύστημα του μετανάστη. Επισημαίνεται ιδιαίτερα από τη διδάσκουσα προς την ομάδα ο στόχος της αιτιολόγησης της αλλαγής των αξιών των χαρακτήρων, βασικών και δευτερευόντων, με αποτέλεσμα και την αλλαγή στις διαπροσωπικές σχέσεις. Για αυτό και προτρέπει την ομάδα να διαβάσει τη σχέση μητέρας και κόρης στο πλαίσιο του τρόπου με τον οποίο ο μετανάστης βιώνει τη μετανάστευση, αλλά και τις σχέσεις της Λιούμπας με τους Έλληνες συνομήλικούς της ως ανάγνωση της στάσης των ντόπιων έναντι των μεταναστών.

Για την αποτύπωση των πορτρέτων η ομάδα χρησιμοποιεί το πρόγραμμα παρουσίασης και δημιουργεί τον ανάλογο αριθμό διαφανειών, τόσες όσες απαιτούνται για ένα πλήρες πορτρέτο κάθε ήρωα. Στις διαφάνειες μπορούν να εντάξουν λέξεις, εκφράσεις ή σύντομα αποσπάσματα του κειμένου, να ενσωματώσουν εικόνες και, αν επιθυμούν, και αρχεία ήχου. Με την ολοκλήρωση των προσωπογραφιών ο υπεύθυνος της ομάδας για το ιστολόγιο κάνει την ανάρτηση και ταυτόχρονα αποθηκεύει τη συγκεκριμένη εργασία στον φάκελο του σεναρίου και στον υποφάκελο «β' φάση-κυρίως ανάγνωση-Β' ομάδα».

Με την ολοκλήρωση των πορτρέτων των ηρώων η ομάδα, με τη βοήθεια της εκπαιδευτικού, δημιουργεί και τον εννοιολογικό χάρτη των σχέσεων των προσώπων πριν τη μετανάστευση και μετά, καθώς είναι σημαντικό να αναδειχθεί πως το φαινόμενο της μετανάστευσης αλλάζει τις σχέσεις των προσώπων, ενώ τα ίδια τα πρόσωπα μεταβάλλουν την ιδεολογική τους αντίληψη για τον κόσμο.

Τα μέλη της ομάδας, με την προτροπή της διδάσκουσας, επιλέγουν τη διαδικτυακή εφαρμογή [text2mindmap](#) και, αφού σχηματίσουν τους κόμβους των προσώπων και δημιουργήσουν τους μεταξύ τους συνδέσμους, αποθηκεύουν σε jpg

και τοποθετούν στον φάκελο του σεναρίου, όπου και την προηγούμενη δραστηριότητα της ομάδας.

Για δύο διδακτικές ώρες η ομάδα γνώρισε ιδέες, σκέψεις και συναισθήματα των ηρώων του κειμένου. Το θέμα της μετανάστευσης επισημάνθηκε με τέτοιο τρόπο που φάνηκε να ξεπερνάει τις περιπέτειες των ηρώων. Η αναπαράσταση του κόσμου της ελληνικής επαρχίας με τις ιδιαιτερότητές του, τις μικρότητες και τις μικροπρέπειες, ανέδειξε την αυθεντικότητα των ηρώων και την πειστικότητα των χαρακτήρων. Φανερώθηκε η πραγματικότητα με απλότητα και η εκπαιδευτικός τώρα προτρέπει την ομάδα να αναζητήσει τα χαρακτηριστικά της ρεαλιστικής γραφής, την αληθοφάνεια και την πειστικότητα, και να εντοπίσει τον αφηγητή και τον τρόπο που αφηγείται, τις εικόνες, τις μεταφορές, τα σχήματα λόγου που χρησιμοποιεί, ακόμα και το λεξιλόγιο, προκειμένου οι μαθητές να γνωρίσουν την ποιητική ενός κειμένου με θεματικό άξονα τη μετανάστευση.

Για την επόμενη διδακτική ώρα η διδάσκουσα αναθέτει στους μαθητές ως ατομική εργασία και εργασία για το σπίτι να υιοθετήσουν τον ρόλο της Λιούμπας και να γράψουν μια σελίδα του ημερολογίου της, όπου η δεκαεξάχρονη μετανάστρια καταθέτει σκέψεις και συναισθήματα για τη ζωή της, που άλλοι σχεδίασαν για λογαριασμό της.

Η ομάδα ετοιμάζεται να παρουσιάσει πώς διάβασε τα αποσπάσματα του μυθιστορήματος *Μια ιστορία του Φιοντόρ*, με την επιδίωξη να γίνει αντιληπτό στην ολομέλεια του τμήματος ότι δεν είναι ένα ακόμη μυθιστόρημα για τη μετανάστευση αλλά ένα λογοτεχνικό κείμενο, στο οποίο συνειδητά αποτυπώνεται η εικόνα της ελληνικής κοινωνίας μπροστά στην επανεισέρχηση αξιών και διαπροσωπικών σχέσεων, ως αποτέλεσμα του κοινωνικού φαινομένου της μετανάστευσης. Επίσης, η ομάδα, με την παρουσίαση, επιδιώκει να επισημάνει και την ποιητικότητα του κειμένου αναδεικνύοντας τη μουσική γλώσσα του.

Η ολομέλεια των μαθητών έχει τη δυνατότητα να θέσει σε κάθε ομάδα, που παρουσιάζει τις δραστηριότητές της, ερωτήματα για την πλήρη κατανόηση όσων παρουσιάζονται.

Ο συντονιστής της ομάδας ενημερώνει για την ολοκλήρωση των εργασιών της ιστολόγιο του μαθήματος αναρτώντας τα κείμενα (σελίδα ημερολογίου) των μελών της, τα οποία έχει ήδη αποθηκεύσει στον φάκελο του σεναρίου σε συγκεκριμένη θέση μαζί με τις άλλες δραστηριότητες της ομάδας.

γ' και δ' ομάδα

Δύο ομάδες, η τρίτη και η τέταρτη, διαβάζουν αντίστοιχα από το μυθιστόρημα του Δημήτρη Χατζή *Το διπλό βιβλίο* το τρίτο κεφάλαιο «Ο Κάσπαρ Χάουζερ στην έρημη χώρα» (απόσπασμα, σ. 61-75 και 87)³ και το έκτο κεφάλαιο «Η τελευταία αρκούδα του Πίνδου» (ολόκληρο, σ. 123-142). Η εκπαιδευτικός, με σύντομη εισήγηση (μετωπική διδασκαλία), παρουσιάζει το μυθιστόρημα του Δ. Χατζή, σημειώνοντας την αυτοτέλεια των κεφαλαίων του σε βαθμό που να μπορούν να διαβαστούν και ως διηγήματα. Παράλληλα, υπογραμμίζει τη ρεαλιστική γραφή του, με την οποία ο συγγραφέας προσπάθησε να σκιαγραφήσει τη μεταπολεμική ελληνική κοινωνία. Η διδάσκουσα επισημαίνει πως τα δύο κεφάλαια παρουσιάζουν πτυχές της μετανάστευσης και επιλέχθηκαν, αφενός για να γνωρίσουν οι μαθητές τόσο το αξιακό σύστημα του ανθρώπου και πολίτη μετανάστη στη χώρα μετανάστευσης όσο και τον ιδεολογικό του κόσμο με την επιστροφή του στην πατρίδα και, αφετέρου, για να συνειδητοποιήσουν τη δύναμη ή την αδυναμία του εαυτού τους συγκρίνοντάς τον με το αξιακό σύστημα και την κοινωνική θέση του μετανάστη.

Πριν ξεκινήσει η ανάγνωση των δύο ομάδων, η εκπαιδευτικός προτείνει να ακούσουν όλοι οι μαθητές τον Δημήτρη Χατζή να περιγράφει [τη ζωή «ως ξένος» σε ξένη χώρα](#), μιλώντας για τα χρόνια που έζησε στην ξενιτιά (διάρκεια επτά λεπτά).

γ' ομάδα

Η γ' ομάδα διαβάζει απόσπασμα του τρίτου κεφαλαίου από *Το διπλό βιβλίο* του Δημήτρη Χατζή με τον τίτλο «Ο Κάσπαρ Χάουζερ στην έρημη χώρα» (σ. 61-75 και

³ Οι αριθμοί των σελίδων και των δύο κεφαλαίων αντιστοιχούν στην έκδοση του μυθιστορήματος του Δημήτρη Χατζή *Το διπλό βιβλίο*, δεύτερη έκδοση ξανακοιταγμένη, από τις εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα: 1977.

87). Άξονας της ανάγνωσης είναι και το φύλλο εργασίας, που περιλαμβάνει τις δραστηριότητες της ομάδας για τρεις διδακτικές ώρες: 4^η, 5^η και 6^η ώρα.

Η εκπαιδευτικός προτρέπει τους μαθητές της ομάδας να εστιάσουν αρχικά την προσοχή τους στον τίτλο του κεφαλαίου. Ζητάει από αυτούς να διαβάσουν τις παραγράφους του κειμένου στη σ. 87, για να γνωρίσουν τον Κάσπαρ Χάουζερ, και θέτει τα πρώτα ερωτήματα ανοίγοντας έτσι την ανάγνωση του κειμένου: Ποια είναι η έρημη χώρα και γιατί χαρακτηρίζεται «έρημη»; Μπορείτε να αντιληφθείτε τη σύνδεση του τίτλου του κεφαλαίου με το πρόσωπο του πρωταγωνιστή σε αυτό; Σε αυτό το σημείο δεν περιμένει οι μαθητές να απαντήσουν στο ερώτημα για τη σύνδεση του τίτλου του κεφαλαίου με το πρόσωπο, καθώς δεν το έχουν γνωρίσει ακόμη, αλλά θέτει το ερώτημα ως προσήμανση της ανάγνωσης που θα ακολουθήσει.

Στη συνέχεια, κατευθύνει την ομάδα στον πρωταγωνιστή του κεφαλαίου, τον Κώστα, και προτρέπει τους μαθητές να εντοπίσουν αρχικά τον τόπο όπου ζει και εργάζεται και το χρονικό διάστημα που βρίσκεται εκεί. Έτσι η ομάδα γνωρίζει το σκηνικό πλαίσιο, στο οποίο εντάσσεται ο ήρωας, γεγονός που θα τη βοηθήσει να αντιληφθεί πτυχές του ήθους του.

Η δημιουργία του πορτρέτου του Κώστα είναι το επόμενο βήμα της ομάδας, η οποία ξαναδιαβάζει το κείμενο και υπογραμμίζει λέξεις, εκφράσεις, προτάσεις-κλειδιά που το αποκαλύπτουν. Παράλληλα, οι μαθητές συζητούν για την προσωπικότητα του Κώστα τόσο με βάση τα ερωτήματα που τους έθεσε η διδάσκουσα όσο και τους δικούς τους προβληματισμούς (ενδεικτικά ερωτήματα). Πώς ζει ο Κώστας στη Γερμανία; Γιατί ο Κώστας αισθάνεται ψυχική και κοινωνική αποξένωση; Είναι ένας έρημος άνθρωπος; Για ποιον ή ποιους λόγους; Πώς παρουσιάζεται; Αποτέλεσμα του προβληματισμού των μαθητών είναι η δημιουργία του πορτρέτου του Κώστα, που αναδεικνύει την καθημερινότητά του στο ΑΟΥΤΕΛ, στον σταθμό των τρένων, στο δωμάτιο της Φράου Μπάουμ, στη λεωφόρο, αλλά και τις σκέψεις και τα συναισθήματά του.

Για την απόδοση του πορτρέτου, η διδάσκουσα προτείνει το πρόγραμμα παρουσίασης. Οι διαφάνειες, τόσες στον αριθμό όσες απαιτούνται για την

ολοκλήρωση του πορτρέτου, περιλαμβάνουν λεκτικό κείμενο, εικόνες ή φωτογραφίες, που τα μέλη της ομάδας θα αναζητήσουν στο διαδίκτυο. Για την αναζήτηση στο διαδίκτυο, η εκπαιδευτικός προτείνει το υλικό [«Η μετανάστευση και η προσφυγιά μέσα από φωτογραφίες, εικαστικά έργα και τραγούδια»](#) του Ψηφιακού Σχολείου. Η ομάδα έχει τη δυνατότητα να ενσωματώσει και ήχο, εάν κρίνει ότι συμβάλλει στην ολοκληρωμένη παρουσίαση του πορτρέτου του ήρωα. Με την ολοκλήρωση της προσωπογραφίας του Κώστα, ο υπεύθυνος της ομάδας για το ιστολόγιο κάνει την ανάρτηση και ταυτόχρονα αποθηκεύει τη συγκεκριμένη εργασία στον φάκελο του σεναρίου και στον υποφάκελο «β' φάση-κυρίως ανάγνωση-γ' ομάδα».

Ο τρόπος που η γραφή του κειμένου αναδεικνύει το πορτρέτο του Κώστα οδηγεί τη διδάσκουσα, η οποία θέτει προς διερεύνηση δύο σημεία της ποιητικής του. Γνωστοποιεί στην ομάδα πως ο Δ. Χατζής, με τη ρεαλιστική γραφή του, έθεσε ως στόχο την πιστή απόδοση της πραγματικότητας, όπως βέβαια την αντιλαμβανόταν ο ίδιος, και την προτρέπει να επιβεβαιώσει την άποψη με αναφορά στους αφηγηματικούς τρόπους του κειμένου και στον γλωσσικό κώδικα του αφηγητή. Περιμένει να ανταποκριθεί η ομάδα τόσο στον εντοπισμό των αφηγηματικών τρόπων όσο και στον σχολιασμό του λεξιλογίου του αφηγητή. Ο γραμματέας της ομάδας κρατάει σημειώσεις και τα μέλη της, πριν την ολοκλήρωση της ώρας, συντάσσουν ένα κείμενο μιας παραγράφου (60-80 λέξεις), με τις παρατηρήσεις τους, το οποίο αναρτά ο υπεύθυνος της ομάδας στο ιστολόγιο, ενώ ταυτόχρονα αποθηκεύει τη συγκεκριμένη εργασία στον φάκελο του σεναρίου και στον υποφάκελο «β' φάση-κυρίως ανάγνωση-γ' ομάδα».

Για την επόμενη διδακτική ώρα η διδάσκουσα αναθέτει στους μαθητές ως ατομική εργασία να γράψουν ένα κείμενο-απάντηση στο ερώτημα, που έθεσε αρχικά στην ομάδα: Μπορείτε να αντιληφθείτε τη σύνδεση του τίτλου του κεφαλαίου «Ο Κάσπαρ Χάουζερ στην έρημη χώρα» με το πρόσωπο του πρωταγωνιστή; Υπογραμμίζει πως ο κάθε μαθητής γράφει το δικό του κείμενο (100-120 λέξεις, έγγραφο Word) λαμβάνοντας υπόψη όλα όσα η ομάδα συζήτησε, ενώ στις

σημειώσεις που κρατούσε ο γραμματέας της ομάδας έχουν όλα τα μέλη πρόσβαση. Η ομάδα βρίσκει τις σημειώσεις του γραμματέα της ακολουθώντας τη διαδρομή: φάκελος σεναρίου-υποφάκελος «β΄ φάση-κυρίως ανάγνωση-γ΄ ομάδα».

Με την ολοκλήρωση της ανάγνωσης του κειμένου, τα μέλη της ομάδας προετοιμάζονται για την παρουσίαση των δραστηριοτήτων τους στην ολομέλεια του τμήματος. Στόχος της παρουσίασης είναι η ολομέλεια των μαθητών να γνωρίσει τον τρόπο ανάγνωσης των συγκεκριμένων κειμένων και, ειδικά για την ανάγνωση της γ΄ ομάδας, να αντιληφθεί την απομόνωση του Έλληνα μετανάστη μέσα στην «πολιτεία των ξένων»⁴. Η ολομέλεια των μαθητών έχει τη δυνατότητα να θέσει σε κάθε ομάδα, που παρουσιάζει τις δραστηριότητες της, ερωτήματα για την πλήρη κατανόηση όσων παρουσιάζονται.

Ο συντονιστής της ομάδας ενημερώνει για την ολοκλήρωση των εργασιών της το ιστολόγιο του μαθήματος αναρτώντας το πορτρέτο του Κώστα και τις ατομικές εργασίες των μελών της ομάδας.

δ΄ ομάδα

Η δ΄ ομάδα διαβάζει το έκτο κεφάλαιο από *Το διπλό βιβλίο* του Δ. Χατζή, με τον τίτλο «Η τελευταία αρκούδα του Πίνδου». Άξονας της ανάγνωσης είναι και το [φύλλο εργασίας](#), που περιλαμβάνει τις δραστηριότητες της ομάδας για τρεις διδακτικές ώρες: 4^η, 5^η και 6^η ώρα.

Η εκπαιδευτικός κατευθύνει την ομάδα στον πρωταγωνιστή του κεφαλαίου, τον Σκουρογιάννη, και ζητάει από τα μέλη της να υπογραμμίσουν την περίοδο «Ο Σκουρογιάννης μας χαιρέτησε, μας αποχαιρέτησε προχτές. Γύρισε στην πατρίδα[...] Από τους παλιούς μετανάστες [...] έμεινε είκοσι χρόνια εδώ»⁵, με στόχο να σημειωθεί άμεσα ο χαρακτηρισμός «από τους παλιούς μετανάστες» και να αποτελέσει την αφορμή, για να συζητήσει η ομάδα, με τη στήριξή της, για τους

⁴ Χατζής 1977: 75.

⁵ Χατζής 1977: 123.

Έλληνες μετανάστες που αναζήτησαν την καλύτερη ζωή στην ξενιτιά και άντεξαν χάρη στο όνειρο της επιστροφής⁶.

Στη συνέχεια η ομάδα δημιουργεί το πορτρέτο του Σκουρογιάννη, του Έλληνα μετανάστη για είκοσι χρόνια στη Γερμανία. Στο πορτρέτο οι μαθητές αναφέρονται στο παρουσιαστικό του και στη ζωή του στην ξενιτιά, με την επιδίωξη, μέσα από την παρουσίαση της καθημερινότητάς του, να φανερωθεί το ήθος του και να αναδειχθεί τι τον βοήθησε και άντεξε είκοσι χρόνια ξενιτιάς, χωρίς ποτέ να αντιμετωπίσει το δίλημμα της μόνιμης παραμονής ή της επιστροφής. Για την απόδοση του πορτρέτου, η διδάσκουσα προτείνει τη δημιουργία διαφανειών με το πρόγραμμα παρουσίασης και την ενσωμάτωση εικόνων ή φωτογραφιών, που τα μέλη της ομάδας θα αναζητήσουν στο διαδίκτυο. Για την αναζήτηση στο διαδίκτυο, η εκπαιδευτικός προτείνει και το υλικό του Ψηφιακού Σχολείου [«Η μετανάστευση και η προσφυγιά μέσα από φωτογραφίες, εικαστικά έργα και τραγούδια»](#).

Αφού η ομάδα γνωρίσει τον Σκουρογιάννη στη Γερμανία, τον γνωρίζει και με την επιστροφή του στην πατρίδα. Η εκπαιδευτικός παρεμβαίνει προς αυτήν την κατεύθυνση θέτοντας τα ερωτήματα: Ποια είναι τα συναισθήματα του Σκουρογιάννη, όταν επιστρέφει στον τόπο του; Μπορείτε να σχολιάσετε τα σημεία του κειμένου «από τις πρώτες μέρες ακόμα αρχίζει να νιώθει πως κάπως είναι και κάπως δεν είναι μαζί με τους άλλους. Κάτι του λείπει για να 'ναι μαζί τους, για να 'ναι απ' αυτούς», «Άρχισε μόνο και το 'νιωθε πως είτανε μόνος μέσα σ' αυτούς τους ανθρώπους έτσι σα λίγο ξένος ανάμεσά τους» αναφορικά με το συναίσθημα της μοναξιάς όταν επιστρέφει; Γιατί ο Σκουρογιάννης συνειδητά δεν άλλαξε είκοσι χρόνια στη Γερμανία, παρόλο που άλλαξαν οι συντοπίτες του; Πώς εισπράττει αυτή την αλλαγή; Το όνειρο της επιστροφής τον διάψευσε; Μέσα από αυτά τα ερωτήματα, η εκπαιδευτικός προσδοκά από την ομάδα να παρουσιάσει τον Σκουρογιάννη του γυρισμού. Οι πράξεις, οι σκέψεις και τα συναισθήματά του, με βάση το κείμενο, είναι το υλικό που οι μαθητές θα χρησιμοποιήσουν, για να αποδώσουν με το πρόγραμμα

⁶ Αν ο χρόνος το επιτρέπει, η διδάσκουσα προτείνει να παρακολουθήσει η ομάδα σύντομα επιλεγμένα αποσπάσματα από το ντοκιμαντέρ του Στέλιου Κούλογλου [Γκασταρμπάιτερ \(B\): Ανάμεσα σε δύο πατρίδες](#).

παρουσίασης το πορτρέτο του Σκουρογιάννη με την επιστροφή στον τόπο του. Μπορούν να ενσωματώσουν και εικόνες ή φωτογραφίες που τα μέλη της ομάδας θα αναζητήσουν στο διαδίκτυο, όπως και προηγουμένως. Με την ολοκλήρωση της δραστηριότητας η ομάδα έχει δημιουργήσει το πορτρέτο του ίδιου ανθρώπου, του Σκουρογιάννη, ως ξενιτεμένου στον τόπο της ξενιτιάς και με την επιστροφή του στον γενέθλιο τόπο. Δύο σημαντικές χρονικές στιγμές της ζωής ενός Έλληνα μετανάστη: η ξενιτιά και ο γυρισμός. Ο υπεύθυνος της ομάδας για το ιστολόγιο αναρτά τα δύο πορτρέτα του Σκουρογιάννη, αφού πρώτα τα αποθηκεύσει στον φάκελο του σεναρίου και στον υποφάκελο «β΄ φάση-κυρίως ανάγνωση-δ΄ ομάδα».

Επόμενο βήμα για την ανάγνωση της ομάδας είναι η προτροπή από την εκπαιδευτικό να χρησιμοποιήσει τη χρονογραμμή <http://www.dipity.com/> ως τρόπο οπτικής αναπαράστασης της πορείας του Σκουρογιάννη, η οποία ορίζεται από δυο τόπους και δύο χρόνους: τη Στουτγκάρδη (Γερμανία) που είναι ο τόπος ξενιτιάς/μετανάστευσης τότε (παρελθόν απώτερο και εγγύτερο) και το Ντομπρίνοβο (Ηλιοχώριον), τον γενέθλιο τόπο τώρα (παρόν). Οι μαθητές ορίζουν ως αρχή της χρονογραμμής τη Στουτγκάρδη και ως τέλος το Ντομπρίνοβο. Καταχωρούν κατά μήκος της γραμμής το διπλό πορτρέτο του Σκουρογιάννη αλλά και εικόνες και αρχεία ήχου που αρχικά αποδίδουν τη ζωή του Έλληνα μετανάστη στη Γερμανία και κατά δεύτερον τη ζωή του Σκουρογιάννη με την επιστροφή του στην πατρίδα. Συμπαραστάτης και βοηθός στην αναζήτηση του κατάλληλου υλικού είναι η διδάσκουσα. Επομένως, η οπτική αναπαράσταση της πορείας του Σκουρογιάννη αποτυπώνει δύο εικόνες της Ελλάδας στο πέρασμα του χρόνου. Δίνεται έτσι η δυνατότητα στην ομάδα, μέσω της οπτικής αναπαράστασης της ζωής του Σκουρογιάννη, να εμβαθύνει τον προβληματισμό της στο φαινόμενο της μετανάστευσης, με αποτέλεσμα τη συνειδητοποίηση εκ μέρους των μαθητών πως η κοινωνική θέση του μετανάστη μπορεί να αποτελέσει κριτήριο για τον βαθμό κατάκτησης της δικής τους δημοκρατικής αντίληψης, της δικής τους γνώσης για την αποδοχή ή απόρριψη του συνάνθρωπου.

Η ομάδα, ολοκληρώνοντας την ανάγνωση της επιστροφής του Σκουρογιάννη στον τόπο του, δεν μπορεί να μην αναφερθεί στη συνάντησή του με την αρκούδα. Επισημαίνεται από τη διδάσκουσα ο ρόλος της αρκούδας ως συμβόλου σε ένα κείμενο ρεαλιστικής γραφής και τίθενται ερωτήματα όπως: Πώς διαβάζετε τη «φιλία» του Σκουρογιάννη με την αρκούδα; Αν διαβάσετε τη συνάντηση του Σκουρογιάννη με την αρκούδα ως ένα «σπαραχτικό παραμύθι»⁷, τι προσδίδει σε ένα ρεαλιστικό κείμενο; Με αυτό τον τρόπο, επιδιώκεται η ομάδα να αναδείξει τον λυρισμό της ρεαλιστικής γραφής του Δ. Χατζή, δηλαδή να φανερώσει την ποιητικότητα του ρεαλιστικού κειμένου μέσω της χρήσης συμβόλων, όπως στην προκειμένη περίπτωση είναι η αρκούδα.

Για την επόμενη διδακτική ώρα η διδάσκουσα αναθέτει στους μαθητές ως ατομική εργασία για το σπίτι να γράψουν ένα κείμενο-επίλογο για τον Σκουρογιάννη και την αρκούδα. Ο επίλογος πρέπει να συνάδει με τη συζήτηση που αναπτύχθηκε στην ομάδα κατά το τρίωρο της ανάγνωσης του κεφαλαίου «Η τελευταία αρκούδα του Πίνδου» και ειδικά με τον γυρισμό του ξενιτεμένου στον γενέθλιο τόπο.

Με την ολοκλήρωση της ανάγνωσης του κειμένου, τα μέλη της ομάδας προετοιμάζονται για την παρουσίαση των δραστηριοτήτων τους στην ολομέλεια του τμήματος. Στόχος της παρουσίασης είναι η ολομέλεια των μαθητών να γνωρίσει τον τρόπο ανάγνωσης των συγκεκριμένων κειμένων και, ειδικά για την ανάγνωση της δ' ομάδας, να αντιληφθεί πως «στα ξένα είμαι Έλληνας και στην Ελλάδα ξένος»⁸. Η ολομέλεια των μαθητών έχει τη δυνατότητα να θέσει σε κάθε ομάδα, που παρουσιάζει τις δραστηριότητές της, ερωτήματα για την πλήρη κατανόηση όσων παρουσιάζονται.

Ο συντονιστής της ομάδας ενημερώνει για την ολοκλήρωση των εργασιών της το ιστολόγιο του μαθήματος αναρτώντας τον επίλογο του κεφαλαίου, που γράφτηκε από τα μέλη της ομάδας, και παραπέμποντας στη χρονογραμμή.

⁷ Μηλιώνης 1991: 101.

⁸ Στίχος από παραδοσιακό τραγούδι του Πόντου.

ε΄ ομάδα

Η ομάδα διαβάζει αποσπάσματα από το μυθιστόρημα του Κώστα Λογαρά *Ερμηιά στο βλέμμα τους* (σ. 74-85 και 243-255). Άξονας της ανάγνωσης είναι και το [φύλλο εργασίας](#), που περιλαμβάνει τις δραστηριότητες της ομάδας για τρεις διδακτικές ώρες: 4^η, 5^η και 6^η ώρα.

Η εκπαιδευτικός προτρέπει την ομάδα να γνωρίσει τον συγγραφέα Κώστα Λογαρά διαβάζοντας το βιογραφικό του, τον κατάλογο των [έργων του στη Βιβλιονet](#) και [τη συνέντευξή του](#). Στη συνέχεια η διδάσκουσα παραπέμπει την ομάδα να διαβάσει [το οπισθόφυλλο του μυθιστορήματος](#) (δίνει την ηλεκτρονική διεύθυνση), προκειμένου να κατανοήσει το πλαίσιο του.

Πριν η ομάδα ξεκινήσει την ανάγνωσή της, η εκπαιδευτικός θέτει το ερώτημα σχετικά με την ανάγκη γλωσσικής εξομάλυνσης του κειμένου, καθώς η πρωταγωνίστρια εκφράζεται με την ντοπιολαλιά της και πιθανόν κάποια σημεία να χρειάζονται διευκρινίσεις. Παράλληλα, περιμένει από τους μαθητές να εκφράσουν μια πρώτη γνώμη για τη γλώσσα του κειμένου. Προσθέτει αμεσότητα και παραστατικότητα στον λόγο των ηρώων ένας τέτοιος γλωσσικός κώδικας ή αντίθετα δημιουργεί πρόβλημα πρόσληψης στον αναγνώστη;

Επόμενο βήμα για την ομάδα είναι ο εντοπισμός του χρόνου και του τόπου των αποσπασμάτων, η παρουσίαση δηλαδή του σκηνικού πλαισίου στο οποίο τοποθετούνται οι ήρωες. Επιπλέον, η ομάδα καλείται να δημιουργήσει τις προσωπογραφίες τους, καθώς οι χαρακτήρες θα αποτελέσουν τον βασικό άξονα προβληματισμού και αναφοράς.

Στη συνέχεια οι μαθητές σκιαγραφούν την ταυτότητα της πρωταγωνίστριας σημειώνοντας το όνομα, την ηλικία, το επάγγελμα, την οικογένειά της, τον τόπο κατοικίας και τον τόπο καταγωγής της. Ο γραμματέας της ομάδας, μετά την ολοκλήρωση της ταυτότητας, θα την αποθηκεύσει στην κατάλληλη θέση στον φάκελο του σεναρίου, στον υποφάκελο «β΄ φάση-κυρίως ανάγνωση-ε΄ ομάδα».

Η διαπίστωση πως η πρωταγωνίστρια είναι Ελληνίδα μετανάστρια στην Αμερική για σαράντα χρόνια, οδηγεί την ομάδα στο επόμενο βήμα: να γνωρίσει

δηλαδή το ήθος και το αξιακό της σύστημα και, κυρίως, να αποφανθεί αν οι αξίες της άλλαξαν με το πέρασμα των χρόνων. Πιο συγκεκριμένα, άμα η ζωή στην ξενιτιά την άλλαξε και αν ναι, σε τι. Σε αυτό το σημείο η εκπαιδευτικός, για άλλη μια φορά, παρεμβαίνει, για να επισημάνει πως είναι σημαντικό στα πορτρέτα που δημιουργούνται, η ομάδα να παραπέμπει σε λέξεις ή/και εκφράσεις του κειμένου, οι οποίες φανερώνουν σκέψεις και συναισθήματα των ηρώων. Η παραπομπή στο κείμενο επιδιώκει να αναδείξει τη δύναμη των λέξεων και των εκφράσεων, που ο δημιουργός χρησιμοποιεί, και να υπογραμμίσει την ιδιαιτερότητα της γραφής του. Για την προσωπογραφία της Γιαννούλας η ομάδα, με την προτροπή της διδάσκουσας, χρησιμοποιεί το πρόγραμμα παρουσίασης και ενσωματώνει φωτογραφίες ή εικόνες από το διαδίκτυο. Η ομάδα δημιουργεί και το πορτρέτο της πρωταγωνίστριας, μετά την επιστροφή στην πατρίδα της, κάτι που είναι πολύ σημαντικό, γιατί έτσι δίνεται η δυνατότητα στους μαθητές να παρατηρήσουν αν η συγκεκριμένη προσωπογραφία της είναι διαφοροποιημένη και σε ποια ακριβώς σημεία.

Γύρω από τη Γιαννούλα κινούνται και άλλα πρόσωπα, τα οποία οι μαθητές σημειώνουν εστιάζοντας σε εκείνο του Μπεν, του οποίου η προσωπογραφία αναδεικνύεται μέσα από τον διάλογό του με τη Γιαννούλα.

Η συζήτηση των μαθητών με αφορμή τα ερωτήματα που θέτει η διδάσκουσα: Πότε και πού βρίσκονται τα δύο πρόσωπα, Γιαννούλα και Μπεν, και ποιος ο λόγος που συνομιλούν; οδηγεί στη διαπίστωση πως ο Μπεν είναι Αλβανός μετανάστης, εγκατεστημένος στον γενέθλιο τόπο της Γιαννούλας. Η συνομιλία του Μπεν και της γερόντισσας Γιαννούλας οδηγεί τους μαθητές στο να γνωρίσουν τον πρώτο, το ήθος του, αλλά και να σχολιάσουν τη στάση της Γιαννούλας απέναντί του. Σε ποιες αξίες πιστεύει ο Μπεν; Πώς βλέπει τον Μπεν η Γιαννούλα που βίωσε η ίδια την ξενιτιά; Υπάρχουν κοινά σημεία μεταξύ της Γιαννούλας και του Μπεν; Γιατί μετανάστευσε η Γιαννούλα τότε, το 1964, στην Αμερική και γιατί μετανάστευσε ο Μπεν στην Ελλάδα; Οι απαντήσεις και ο προβληματισμός, που προκύπτει από τις απαντήσεις/τοποθετήσεις στα ερωτήματα διαμορφώνουν το πορτρέτο του Αλβανού μετανάστη Μπεν και προσθέτουν στοιχεία στην προσωπογραφία της Γιαννούλας.

Παράλληλα, οι απαντήσεις των μαθητών αναμένεται να αναδείξουν και τον προβληματισμό τους για το κοινωνικό φαινόμενο της μετανάστευσης και την εικόνα του μετανάστη, όπως τον βιώνουν οι ίδιοι στην τοπική κοινωνία ή και γενικότερα στην ελληνική κοινωνία.

Οι μαθητές αποδίδουν, με το πρόγραμμα παρουσίασης, το πορτρέτο του Μπεν και ενσωματώνουν φωτογραφίες ή εικόνες από το διαδίκτυο, εφόσον το επιθυμούν. Ο υπεύθυνος της ομάδας για το ιστολόγιο αναρτά τα δύο πορτρέτα, της Γιαννούλας και του Μπεν, αφού πρώτα τα αποθηκεύσει στον φάκελο του σεναρίου και στον υποφάκελο «β' φάση-κυρίως ανάγνωση-Ε' ομάδα».

Η ομάδα έχει δημιουργήσει τα πορτρέτα των πρωταγωνιστών του κειμένου και έχει σημειώσει τα χαρακτηριστικά των προσώπων, που κινούνται γύρω τους. Σε αυτό το σημείο η εκπαιδευτικός προτρέπει την ομάδα να χρησιμοποιήσει τη [χρονογραμμή](#) ως τρόπο οπτικής αναπαράστασης της πορείας της Γιαννούλας από τη Σπαρτιά της ορεινής Πελοποννήσου και του Μπεν από την Αλβανία, με την επιδίωξη οι μαθητές να αντιληφθούν και να εμβαθύνουν στη συνάντηση δύο προσώπων που, σε διαφορετικό τόπο και χρόνο αλλά με την ίδια προσδοκία, υπήρξαν μετανάστες.

Οι μαθητές, με τη βοήθεια της εκπαιδευτικού, ορίζουν την αρχή της χρονογραμμής στην Αμερική, ειδικότερα στο Σικάγο του 1964, και το τέλος στην Ελλάδα, στη Σπαρτιά του 2004. Κατόπιν, καταχωρούν το πορτρέτο της Γιαννούλας στην Αμερική. Μπορούν να προσθέσουν εικόνες της εποχής, που αναζητούν στο διαδίκτυο, καθώς και αρχεία ήχου ή βίντεο τραγουδιών της εποχής από το YouTube. Η βοήθεια της διδάσκουσας στο συγκεκριμένο σημείο είναι αναγκαία για τη συγκέντρωση του υλικού. Στη συνέχεια, καταχωρούν το πορτρέτο του Μπεν στην Ελλάδα στις παραμονές των Ολυμπιακών αγώνων και δίπλα το πορτρέτο της Γιαννούλας με την επιστροφή της στην πατρίδα ύστερα από σαράντα χρόνια. Και σε αυτό το σημείο μπορούν να προσθέσουν εικόνες της εποχής και αρχεία ήχου ή βίντεο τραγουδιών.

Η διδάσκουσα πρότεινε την οπτική αναπαράσταση της πορείας της Γιαννούλας αλλά και του Μπεν, με τη χρήση της χρονογραμμής, και για έναν ακόμη λόγο: γιατί

έτσι η ομάδα αντιλαμβάνεται, εμβαθύνοντας στο κοινωνικό φαινόμενο της μετανάστευσης και συνδυάζοντας, κρίνοντας και συγκρίνοντας, την αποξένωση και τη μοναξιά του μετανάστη. Κατανοεί δηλαδή την «ερημιά στο βλέμμα τους».

Λίγο πριν την ολοκλήρωση της ανάγνωσης, η ομάδα επισημαίνει πως στην κατανόηση του κειμένου συνέβαλε και η ρεαλιστική ποιητική του. Οι μαθητές, από τους αφηγηματικούς τρόπους, σημειώνουν τους παραστατικούς διαλόγους, που οφείλονται και στον γλωσσικό κώδικα των ηρώων, ενώ όσον αφορά στα εκφραστικά μέσα επισημαίνουν τις εικόνες και τα πολλά επίθετα. Ιδιαίτερα προσέχουν τον γλωσσικό κώδικα του αφηγητή και των ηρώων και η εκπαιδευτικός περιμένει να εντοπίσουν και να σχολιάσουν θετικά τον φυσικό τρόπο με τον οποίον αναμειγνύεται το ιδιόλεκτο των προσώπων με τις αγγλικές λέξεις/εκφράσεις.

Για την επόμενη διδακτική ώρα η διδάσκουσα αναθέτει στους μαθητές, ως ατομική εργασία για το σπίτι, να γράψουν ένα κείμενο-σελίδα του προσωπικού ημερολογίου τους με τις σκέψεις που κάνουν συνειδητοποιώντας πως η ερημιά στο βλέμμα του μετανάστη είναι ίδια ανεξάρτητα από τόπο, χρόνο και αιτία μετανάστευσης. Το κείμενο γράφεται σε έγγραφο Word ακολουθώντας τη μορφή που η ομάδα έχει αποφασίσει.

Με την ολοκλήρωση της ανάγνωσης του κειμένου, τα μέλη της ομάδας προετοιμάζονται για την παρουσίαση των δραστηριοτήτων τους στην ολομέλεια του τμήματος. Στόχος της παρουσίασης είναι η ολομέλεια των μαθητών να γνωρίσει τον τρόπο ανάγνωσης των συγκεκριμένων κειμένων και, ειδικά για την ανάγνωση της ε' ομάδας, να αντιληφθεί την «ερημιά στο βλέμμα τους» ως τίμημα της μετανάστευσης σε οποιαδήποτε χρονική στιγμή και για οποιαδήποτε αιτία.

Η ολομέλεια των μαθητών έχει τη δυνατότητα να θέσει σε κάθε ομάδα, που παρουσιάζει τις δραστηριότητές της, ερωτήματα για την πλήρη κατανόηση όσων παρουσιάζονται.

Ο συντονιστής της ομάδας ενημερώνει για την ολοκλήρωση των εργασιών της το ιστολόγιο του μαθήματος παραπέμποντας στη χρονογραμμή και αναρτώντας τις ατομικές εργασίες των μελών της ομάδας.

7^η ώρα

Είναι η ώρα της παρουσίασης των εργασιών. Εργαζόμαστε στο εργαστήριο της πληροφορικής και πάλι σε ομάδες. Κάθε ομάδα έχει λάβει υπόψη της τον ορισμένο χρόνο (ανώτερο όριο έξι λεπτά) που διαθέτει για την παρουσίαση των δραστηριοτήτων της. Η παρουσίαση πρέπει να είναι με τέτοιο τρόπο δομημένη, ώστε να φαίνεται για κάθε ομάδα το σημείο-αιχμή της ανάγνωσής της. Είναι διδακτικά μια κρίσιμη ώρα, καθώς απαιτείται η συμμετοχή των μελών όλων των ομάδων. Η διδάσκουσα προτρέπει τους μαθητές των άλλων ομάδων να διατυπώσουν ερωτήματα, να ζητήσουν διευκρινίσεις και να τοποθετηθούν σύντομα απέναντι στις θέσεις της εκάστοτε ομάδας παρουσίασης, εκφράζοντας τη συμφωνία ή και τη διαφωνία τους. Επίσης, τους παρακινεί να αξιολογήσουν την προσπάθεια της κάθε ομάδας. Για τον σκοπό αυτό, στην αρχή της διδακτικής ώρας, μοιράζει [ένα σύντομο φύλλο αξιολόγησης](#) με δύο-τρία γενικά ερωτήματα, που οι μαθητές συμπληρώνουν, ενώ παρακολουθούν την παρουσίαση.

Η κάθε ομάδα, με τις απαντήσεις που δίνει, αναγνωρίζει παραλείψεις και λάθη, διαπιστώνοντας παράλληλα αν θα μπορούσε να διαβάσει το κείμενο πιο «ανοικτά». Κοντολογίς, κάνει την αυτοαξιολόγησή της. Έτσι, φανερώνεται εν μέρει και αν η εφαρμογή του σεναρίου πέτυχε τους στόχους της και σε ποιο βαθμό.

Γ' φάση-μετά την ανάγνωση

8^η ώρα

Η ώρα έχει τον ρόλο του επίλογου για το σενάριο. Οι μαθητές εργάζονται σε ομάδες στο εργαστήριο πληροφορικής [με κοινό φύλλο εργασίας](#). Μετά και την παρουσίαση των εργασιών όλων των ομάδων, η διδάσκουσα προτρέπει τις ομάδες να συνεργαστούν για τη δημιουργία μιας διαδραστικής αφίσας, προτείνοντας στους μαθητές να χρησιμοποιήσουν το [Glogster Edu](#).

Η εκπαιδευτικός, παρακολουθώντας την εξέλιξη του σεναρίου, και μέσα από τις εργασίες που οι μαθητές κατέθεσαν τόσο στον φάκελο του σεναρίου όσο και στο ιστολόγιο του μαθήματος, αλλά και με γνώμονα το πολυμεσικό υλικό (εικόνες, φωτογραφίες, τραγούδια, μουσική), που συγκέντρωσαν από το διαδίκτυο, κρίνει πως

η αποτύπωση της στάσης και των αποκτηθέντων γνώσεων, σε μια διαδραστική αφίσα, θα δώσει την επιλογική εικόνα του βασικού θέματος του σεναρίου «Όλος ο κόσμος μια ξενιτιά».

Για τον σκοπό αυτό, στην αρχή της διδακτικής ώρας κάθε ομάδα αποφασίζει ποιο υλικό θα προτείνει, επιλέγοντας από τα πορτρέτα των ηρώων που έφτιαξε, από τις εικόνες, τις φωτογραφίες και τα τραγούδια που χρησιμοποίησε για την αφίσα (περίπου 15 λεπτά). Οι συντονιστές και οι γραμματείς των ομάδων συνεργάζονται για την τελική επιλογή (περίπου 10 λεπτά). Στη συνέχεια, η εκπαιδευτικός, οι συντονιστές και οι γραμματείς, ενσωματώνουν το υλικό (κείμενο, εικόνες, βίντεο) στην αφίσα, που παρουσιάζεται στην ολομέλεια της τάξης και αναρτάται και στο ιστολόγιο του μαθήματος.

Κατά το χρονικό διάστημα που οι συντονιστές και οι γραμματείς συνεργάζονται μεταξύ τους, οι ομάδες: α) πραγματοποιούν μια μικρή συγκριτική ανάγνωση των διαφανειών που δημιούργησαν στην α' φάση του σεναρίου-πριν την ανάγνωση, όπου αποτύπωσαν τις πρώτες σκέψεις και τα συναισθήματά τους για το κοινωνικό φαινόμενο της μετανάστευσης και την εικόνα του μετανάστη, όπως και των κειμένων που έγραψαν και παρουσίασαν την έβδομη διδακτική ώρα. Υπάρχει άραγε διαφοροποίηση; Αν ναι, ως προς τι; Αν και διατυπώθηκαν γνώμες, διαβάστηκαν κείμενα και μεταδόθηκαν γνώσεις, οι αντιλήψεις παρέμειναν σταθερές;

Και β) αν υπάρχει χρόνος, κάνουν έναν τελευταίο έλεγχο στο υλικό που η καθεμιά έχει αποθηκεύσει στον φάκελο του σεναρίου και έχει αναρτήσει στο ιστολόγιο.

ΣΤ. ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Α΄ ΦΑΣΗ-ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΑΝΑΓΝΩΣΗ (1^η και 2^η ώρα-κοινό ΦΕ):

Εισαγωγικά: Το κύμα της μετανάστευσης, από το τέλος του 19ου αιώνα και μέχρι τη δεκαετία του '70 στον εικοστό, έφερε τους Έλληνες στην Αμερική αρχικά και στη βιομηχανική Ευρώπη, που προσπαθούσε να συνέλθει από τις πληγές του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Οι Έλληνες μετανάστες πίστευαν πως, όπου και να πήγαιναν, κάποια στιγμή θα επέστρεφαν πίσω στον γενέθλιο τόπο και ταυτόχρονα είχαν σταθερή την απόφασή τους να εργαστούν και να προκόψουν στην ξένη χώρα, η οποία αρκετά χρόνια μετά έγινε η δεύτερη πατρίδα τους. Τον πρώτο καιρό της εγκατάστασής τους είχαν να αντιμετωπίσουν ποικίλα προβλήματα προσαρμογής,

όμως στη συνέχεια δημιούργησαν μια νέα ζωή.

Οι δυσκολίες της προσαρμογής, η νοσταλγία της επιστροφής και η νέα ζωή των Ελλήνων μεταναστών αποτυπώθηκαν και στη λογοτεχνία. Λογοτέχνες, που και οι ίδιοι υπήρξαν μετανάστες, απόθεσαν τις συγκρούσεις, τις δοκιμασίες, τον νόστο

τους σε διηγήματα, μυθιστορήματα και ποιήματα.

Έχουμε μπροστά μας απόσπασμα από το μυθιστόρημα *Μικρό ημερολόγιο συνόρων* του Γκαζμέντ Καπλάνι, το διήγημα του Σωτήρη Δημητρίου «Η κυρία Ουρανία» και το διήγημα του Αντώνη Σουρούνη «Ξενοφοβία». Στον κόμβο βιβλιογραφικών δεδομένων BIBLIONET διατρέχουμε τα βιογραφικά σημειώματα των [Γκαζμέντ Καπλάνι](#), [Σωτήρη Δημητρίου](#) και [Αντώνη Σουρούνη](#) και, με τη διαπίστωση πως και οι ίδιοι υπήρξαν μετανάστες, διαβάζουμε τα κείμενά τους. Τα ακούμε και με εκφραστική ανάγνωση. Η ανάγνωση των κειμένων, η μικρή ταινία που παρακολουθήσαμε, [Η καλύτερη πατρίδα](#), τα δύο τραγούδια που ακούσαμε, [«Ξενιτεμένο μου πουλί»](#) και [«Ο γυρισμός του ξενιτεμένου»](#), και η συζήτηση ανά ζεύγη (εταιρική) που ακολούθησε ανέδειξαν το κοινωνικό φαινόμενο της

μετανάστευσης και τον τρόπο με τον οποίο η κοινωνία μας βίωσε το φαινόμενο και το βιώνει και σήμερα

Κάθε ζευγάρι, με τη χρήση του προγράμματος παρουσίασης (PowerPoint), αποτυπώνει συμπερασματικά τα συναισθήματα και τις σκέψεις του. Δημιουργούμε μία-δύο διαφάνειες όπου εκτός του λεκτικού κειμένου ενσωματώνουμε εικόνες ή φωτογραφίες από το διαδίκτυο και ήχο (προαιρετικά). Τίτλος της παρουσίασης «Γιατί η ξενιτιά...».

Β΄ ΦΑΣΗ-ΚΥΡΙΩΣ ΑΝΑΓΝΩΣΗ (4^η, 5^η και 6^η ώρα)

Α΄ ΟΜΑΔΑ

Κώστας Ακρίβος, «Τα κόκκινα Sebago»

Εισαγωγικά:

Αφού: Α) διαβάσουμε το οπισθόφυλλο της συλλογής:

Μαύρη κλωστή που συνδέει τις έντεκα ιστορίες αυτού του βιβλίου είναι η άρνηση των "Ξένων". Σε ορισμένες αφηγήσεις ο άτεγκτος ρατσισμός καθορίζει ανενόχλητος τη μοίρα των προσφύγων, ενώ σε άλλες υποφώσκει και επωάζει το δύσκολο μέλλον των "ηρώων" του. Όταν δεν παρουσιάζεται με γυμνό το πρόσωπο, ελίσσεται στις ύπουλες παραλλαγές του ή μεταμορφώνεται σε λόγο παραμυθιού. Σε κάθε περίπτωση, όμως, είναι σαν την Εθνική Οδό που κόβει κάθετα και καταργεί τους χωματόδρομους των χωραφιών που διασχίζει. Σε άλλες εποχές όλοι εμείς –αυτόχθονες και μετανάστες– αυτή την Εθνική Οδό θα τη λέγαμε Πατρίδα. Σήμερα, δυστυχώς και συχνά, Αλλοδαπή.

Β) Ακούσουμε με εμφατική ανάγνωση αποσπάσματα του διηγήματος και έχουμε διαβάσει με ατομική ανάγνωση στο σπίτι ολόκληρο το διήγημα, τα μέλη της ομάδας αναλαμβάνουμε τις παρακάτω δραστηριότητες:

1^η δραστηριότητα

Με τη χρήση του προγράμματος παρουσίασης (PowerPoint) δημιουργούμε τις προσωπογραφίες των ηρώων της ιστορίας, του Ισμαήλ, του Νίκου και του αφηγητή. Σε κάθε διαφάνεια σημειώνουμε λέξεις και εκφράσεις του κειμένου, που αναφέρονται στους ήρωες και τεκμηριώνουν το πορτρέτο τους, όπως το αποδίδουμε. Ακόμη, σε κάθε διαφάνεια μπορούμε να ενσωματώσουμε και εικόνες, αν κρίνουμε πως βοηθούν στην καλύτερη απόδοση του πορτρέτου (προαιρετικά).

Σε ξεχωριστή διαφάνεια σχηματίζουμε το πορτρέτο των προσώπων που περιβάλλουν τους ήρωες. Θυμόμαστε πως ο κοινωνικός περίγυρος, ως χορός τραγωδίας, πλαισιώνει τους ήρωες και συμβάλλει στην ανάδειξη του ήθους τους.

2^η δραστηριότητα

Αφού φτιάξαμε τα πορτρέτα των ηρώων, αποτυπώνουμε τις μεταξύ τους σχέσεις. Χρησιμοποιούμε τη διαδικτυακή εφαρμογή <https://www.text2mindmap.com/> και στους κόμβους τοποθετούμε τα πρόσωπα, ενώ οι σύνδεσμοι προσδιορίζουν τις σχέσεις μεταξύ των προσώπων.

3^η δραστηριότητα

Συμπληρώνουμε τον παρακάτω πίνακα με την επιδίωξη να γίνει κατανοητό πως η ποιητική του διηγήματος στηρίζεται στη ρεαλιστική γραφή του δημιουργού, η οποία με τον τρόπο της συμβάλλει στην ανάδειξη της τραγικότητας της ιστορίας.

Κώστας Ακρίβος: «Τα κόκκινα Sebaço»
Αφηγητής
Αφηγηματικοί τρόποι
Εκφραστικά μέσα (π.χ. εικόνες) και σχήματα λόγου (μεταφορές, παρομοιώσεις κλπ.)
Γλώσσα
Ύφος

Ομαδική εργασία για την επόμενη διδακτική ώρα

Η τραγική ιστορία του Ισμαήλ συμβαίνει το χρονικό διάστημα που οριοθετείται από τη Μεγάλη Παρασκευή έως και το πρωί της Κυριακής του Πάσχα. Ποιος είναι ο συμβολισμός της; Επηρέασε τα άλλα πρόσωπα του διηγήματος;

Ως υποστηρικτικό υλικό για την απάντησή σας διαβάστε την παράγραφο στο τέλος του διηγήματος: «Τα Sebago [...]μ' αυτές τις κόκκινες [...] άχρηστο σώμα και το πιο άχρηστο κεφάλι μου».

Η απάντηση να γραφεί σε α' πρόσωπο ως κείμενο ημερολογίου, σε έγγραφο Word με γραμματοσειρά Comic Sans MS 12, με διάστιχο 1,5, σε πλήρη στοίχιση. Αριθμός λέξεων 100-120.

Οι απαντήσεις στις δραστηριότητες (ατομικές και ομαδικές):

- αποθηκεύονται στον φάκελο του σεναρίου
- αναρτώνται στο ιστολόγιο του μαθήματος από τον υπεύθυνο της ομάδας, μετά τις διορθώσεις από τη διδάσκουσα.

Β' ΦΑΣΗ-ΚΥΡΙΩΣ ΑΝΑΓΝΩΣΗ (4^η, 5 και 6

διδασκτική ώρα)

Β' ΟΜΑΔΑ

Μάνος Κοντολέων, *Μια ιστορία του Φιοντόρ*
(απόσπασμα)

Εισαγωγικά: Ο Μάνος Κοντολέων στο μυθιστόρημά του *Μια ιστορία του Φιοντόρ* δημιούργησε τη μυθιστορηματική του παρέα, για να απαντήσει σε ερωτήματα όπως: Πώς νιώθει ο μετανάστης; Τι κρατάει και τι αφήνει από την προσωπική του ιστορία; Παρουσιάζει όλες τις δυσκολίες της ένταξης και της προσαρμογής των μεταναστών και την αγωνιώδη προσπάθειά τους να βρουν μια νέα ισορροπία. Η ιστορία της Λιούμπα και της μητέρας της, μετανάστριες από ανάγκη, είναι η ιστορία και πολλών άλλων ανθρώπων. Η μάνα, με ρεαλισμό αναφέρεται στα γεγονότα που την έσπρωξαν να πάρει τον δρόμο της μετανάστευσης, και η έφηβη κόρη, με νοσταλγία για ό,τι άφησε πίσω, προσπαθεί να κρατήσει την ταυτότητά της.

«Η ηρωίδα του βιβλίου σας, η 16χρονη μετανάστρια από τη Ρωσία, επιμένει στην διατήρηση της γλώσσας και σε όσα συνιστούν την ταυτότητα της, αρνούμενη πεισματικά να ενσωματωθεί. Στους σημερινούς καιρούς, τι μπορεί να είναι πατρίδα και ποιο το τραύμα της μετανάστευσης;

Πατρίδα δεν μπορεί να είναι τίποτε άλλο παρά ο τόπος όπου γεννηθήκαμε, ο τόπος των γονιών και των παππούδων μας. Αν τύχει στη ζωή μας να μεταναστεύσουμε, θα ήταν ευχής έργο η χώρα που μας υποδέχεται να μας αφήνει να εκφράζουμε την προσωπική μας ταυτότητα. Αλλά ακόμα και τότε το τραύμα υπάρχει, υπάρχει η αίσθηση της αποκοπής. Όλα αυτά πάντα ίσχυαν, ισχύουν πιστεύω και τώρα, άσχετα αν τώρα πια οι μετακινήσεις είναι πιο συχνές, πολλές φορές γίνονται κατόπιν ελεύθερης απόφασης. Η νέα κοινωνία

έχει μια πολυπολιτισμική μορφή. Πρέπει να τη διατηρεί, διαφορετικά θα επανέλθουμε σε μια κοινωνία αποικιοκρατικών απόψεων⁹.

Αυτά απαντά ο Μ. Κοντολέων στο ερώτημα της δημοσιογράφου και μέσα από το μυθιστόρημά του αναδεικνύει τη σύνδεση του κοινωνικού φαινομένου της μετανάστευσης με οικονομικές και πολιτικές αλλαγές.

1^η δραστηριότητα

Διαβάζοντας τα δύο πρώτα κεφάλαια του μυθιστορήματος, εντοπίζουμε τις δύο ηρωίδες, τη 16χρονη Λιούμπα και τη μητέρα της Ελόνα, στα δύο χρονικά επίπεδα, που ορίζονται με την αναγκαστική τους μετανάστευση. Με τη χρήση του προγράμματος παρουσίασης (PowerPoint), δημιουργούμε το πορτρέτο των δύο ηρωίδων, τότε στον γενέθλιο τόπο τους και τώρα στην ξένη χώρα. Δημιουργούμε τόσες διαφάνειες όσες η ομάδα κρίνει πως είναι αναγκαίες για την προσωπογραφία κάθε ηρωίδας. Στις διαφάνειες πρέπει να εντάξουμε λεκτικό κείμενο, εικόνες και ήχο (προαιρετικά). Η προσωπογραφία κάθε ηρωίδας οφείλει να γίνει με γνώμονα την ανάδειξη των αξιών της καθεμιάς.

2^η δραστηριότητα

Έχουμε δημιουργήσει το πορτρέτο των δύο ηρωίδων. Εντοπίζουμε τα πρόσωπα που τις πλαισιώνουν (παρελθόν και παρόν) και αναδεικνύουμε τις μεταξύ τους σχέσεις. Χρησιμοποιούμε τη διαδικτυακή εφαρμογή <https://www.text2mindmap.com/> και στους κόμβους τοποθετούμε τα πρόσωπα, ενώ με τους συνδέσμους προσδιορίζουμε τις σχέσεις τους.

Για τον προσδιορισμό των σχέσεων λαμβάνουμε υπόψη πως η ανάγνωση των αποσπασμάτων γίνεται στο πλαίσιο της σχέσης ο μετανάστης και ο τρόπος που βιώνει τη μετανάστευση, η στάση ή οι στάσεις των ντόπιων έναντι των μεταναστών.

⁹ Από [συνέντευξη](#) του Μάνου Κοντολέων στην Αγγελική Μπομπούλα. Εφημερίδα *Βραδονή*.

3^η δραστηριότητα

«...Είναι από τις σπάνιες φορές που η τεχνική της αληθοφάνειας και της αυθεντικοποίησης εφαρμόζεται με τέτοια επιτυχία [...]»¹⁰. Επιβεβαιώνουμε την παραπάνω άποψη, με βάση το απόσπασμα, αναδεικνύοντας τη ρεαλιστική γραφή του Μ. Κοντολέων.

Συμπληρώνουμε τον παρακάτω πίνακα με την επιδίωξη να γνωρίσουμε την ποιητική ενός ρεαλιστικού κειμένου με νοηματικό άξονα τη μετανάστευση.

Μάνος Κοντολέων, <i>Μια ιστορία του Φιοντόρ (απόσπασμα)</i>	
Αφηγητής	
Αφηγηματικοί τρόποι	
Εκφραστικά μέσα (εικόνες κ.ά.) και σχήματα λόγου (μεταφορές, παρομοιώσεις κ.ά.)	
Γλώσσα	
Ύφος	

¹⁰ Από την [εισήγηση](#) του μέλους της Επιτροπής Κρατικών Βραβείων Παιδικής Λογοτεχνίας 2004, Ανδρέα Καρακίτσιου, καθηγητή Π.Λ. στο Α.Π.Θ.

Ατομική εργασία για την επόμενη διδακτική ώρα

Υιοθετήστε τον ρόλο της Λιούμπα και γράψτε μια σελίδα του ημερολογίου της. Καταθέστε σκέψεις και συναισθήματα, όταν ακούει τη μητέρα της να λέει:

«Μεγάλωσες [...] Πόσα χρόνια! [...] Λοιπόν να μάθεις πως εδώ δεν με φωνάζουνε Ελόνα, μα Ελένη, κι εσένα – πρόσεξε!- αντί για Λιούμπα θα σε λέω Αγάπη» [...]μετά ήταν που η μητέρα την τράβηξε από το χέρι και τη γνώρισε στον γέρο που λίγο πιο πίσω περίμενε.

«Αυτός είναι ο κυρ Θανάσης. Ο νέος μου άντρας! [...]»¹¹.

Η απάντηση να γραφεί σε έγγραφο Word, γραμματοσειρά Comic Sans MS 12, με διάστιχο 1,5, σε πλήρη στοίχιση. Αριθμός λέξεων 100-120.

Οι απαντήσεις στις δραστηριότητες (ατομικές και ομαδικές):

- αποθηκεύονται στον φάκελο του σεναρίου
- αναρτώνται στο ιστολόγιο του μαθήματος από τον υπεύθυνο της ομάδας, μετά τις διορθώσεις από τη διδάσκουσα.

¹¹ Κοντολέων 2007: 20-21.

Β' ΦΑΣΗ-ΚΥΡΙΩΣ ΑΝΑΓΝΩΣΗ (4^η, 5^η ΚΑΙ 6^η ΩΡΑ)

Γ' ΟΜΑΔΑ

Δημήτρης Χατζής, «Ο Κάσπαρ Χάουζερ στην έρημη χώρα»

(απόσπασμα από το *Διπλό βιβλίο*)

Εισαγωγικά: Στο μυθιστόρημα *Το Διπλό Βιβλίο* ο Δημήτρης Χατζής αναφέρεται και στη μετανάστευση των Ελλήνων κατά τη μεταπολεμική περίοδο προς αναζήτηση μιας καλύτερης ζωής. Με αφήγηση μη γραμμική, με τα κεφάλαια να παρουσιάζουν αυτονομία, έτσι που να μπορούν να διαβαστούν ως διηγήματα, ο συγγραφέας προβάλλει ρεαλιστικά στα πρόσωπα των ηρώων ανάγλυφες στιγμές της ζωής των Ελλήνων μεταναστών στη Γερμανία. Αν και ρεαλιστική, η γραφή του καταφέρνει να μεταφέρει στον αναγνώστη τη συγκίνηση, καθώς το κείμενο κινείται μεταξύ του κοινωνικού αδιέξοδου της πραγματικότητας και της ελπίδας για ένα καλύτερο αύριο.

Το τρίτο κεφάλαιο με τον τίτλο «Ο Κάσπαρ Χάουζερ στην έρημη χώρα» δίνει την εικόνα του μετανάστη εργάτη στη Γερμανία. Ο Κώστας, κεντρικός ήρωας, κινείται μεταξύ του δωματίου που μένει, του εργοστασίου στο οποίο δουλεύει και του ελληνικού καφενείου, όπου συναντά τους συμπατριώτες του. Πηγαίνει με τα πόδια στο εργοστάσιο και η διαδρομή είναι καθημερινά η ίδια. Στο ελληνικό καφενείο συναντά τους άλλους Έλληνες, μετανάστες ή φοιτητές, που ζουν στην ίδια πόλη.

1^η δραστηριότητα

Παρουσιάζουμε το σκηνικό πλαίσιο μέσα στο οποίο εντάσσεται ο ήρωας. Γνωρίζουμε τον τόπο όπου ζει και εργάζεται και εντοπίζουμε το χρονικό διάστημα που βρίσκεται εκεί. Για να κατανοήσουμε το περιβάλλον του ήρωα, πλοηγούμαστε στο αφιέρωμα της εφημερίδας *Καθημερινή* «[Η μετανάστευση στη Γερμανία](#)» και διαβάζουμε τους στίχους του Γιώργου Σκούρτη «[Η μπαλάντα του μετανάστη](#)», «[Η φάμπρικα](#)», «[Οχτώ χωριάτες](#)». Οι στίχοι, μελοποιημένοι από τον Γιάννη Μαρκόπουλο, αποτελούν τραγούδια στον δίσκο *Μετανάστες* του 1974. Ακούμε, αν

θέλουμε, και τη μελοποίησή τους. («[Η μπαλάντα του μετανάστη](#)», «[Η φάμπρικα](#)», «[Ογτώ χωριάτες](#)»).

Στη συνέχεια χρησιμοποιούμε το πρόγραμμα παρουσίασης (PowerPoint) και αποτυπώνουμε το σκηνικό πλαίσιο, όπου εντάσσεται ο ήρωας. Ταιριάζουμε στις διαφάνειες λεκτικό κείμενο, εικόνα και ήχο. (2-3 διαφάνειες).

2^η δραστηριότητα

Με τη χρήση του προγράμματος παρουσίασης (PowerPoint) δημιουργούμε την προσωπογραφία του ήρωα, του Κώστα. Σε κάθε διαφάνεια σημειώνουμε λέξεις και εκφράσεις-κλειδιά του κειμένου, που αποκαλύπτουν και τεκμηριώνουν το πορτρέτο του, όπως το αποδίδουμε. Ενσωματώνουμε, επίσης, εικόνες και, αν κρίνουμε πως βοηθάει στην καλύτερη απόδοση του πορτρέτου, και ήχο (προαιρετικά).

3^η δραστηριότητα

Ο Δημήτρης Χατζής κινείται στο λογοτεχνικό ρεύμα του ρεαλισμού. Οι ρεαλιστές πεζογράφοι «όσο κι αν αποφεύγουν τις συναισθηματικές εξάρσεις, τις κρίσεις και τις προσωπικές ερμηνείες, τα όσα γράφουν επηρεάζονται έστω και έμμεσα από τις πεποιθήσεις τους [...]»¹². Επιβεβαιώνουμε την παραπάνω άποψη με βάση το κείμενο. Η συμπλήρωση του παρακάτω πίνακα θα μας βοηθήσει.

¹² Παρίσις 2000: 160.

Δημήτρης Χατζής, «Ο Κάσπαρ Χάουζερ στην έρημη χώρα»

Αφηγητής	
Αφηγηματικοί τρόποι	
Γλώσσα	

Ατομική εργασία για την επόμενη διδακτική ώρα

«Ο Κάσπαρ Χάουζερ στην έρημη χώρα» αποτελεί το τρίτο από τα εννέα κεφάλαια του μυθιστορήματος του Δημήτρη Χατζή *Το διπλό βιβλίο*. Θέμα του αποτελεί η ζωή ενός Έλληνα μετανάστη, του Κώστα, στη Στουτγκάρτη της Γερμανίας.

Ο Κώστας στη Γερμανία

Και όπως ο ίδιος σημειώνει «Το δικό μου το εντσασιόν είναι τούτη η Στουτγκάρτη στη Γερμανία. Δεν τη διάλεξα – μου'λαχε [...]»¹³.

Ο Κάσπαρ Χάουζερ στην έρημη χώρα

«Και μου εξηγάει και μένα για τον Κάσπαρ Χάουζερ αυτόν, πως είταν ένα παιδί που βρέθηκε, λέει, στη Γερμανία, μέσα στο δάσος. Βρέθηκε-δεν ήρθε [...]»¹⁴.

Να εντοπίσετε τον άξονα που συνδέει τον τίτλο του κεφαλαίου «Ο Κάσπαρ Χάουζερ στην έρημη χώρα» με τον ήρωα/πρωταγωνιστή του κειμένου.

Η απάντηση να γραφεί σε έγγραφο Word με γραμματοσειρά Comic Sans MS 12 και διάστιχο 1,5, σε πλήρη στοίχιση. Αριθμός λέξεων 80-100.

Οι απαντήσεις στις δραστηριότητες (ατομικές και ομαδικές):

- αποθηκεύονται στον φάκελο του σεναρίου
- αναρτώνται στο ιστολόγιο του μαθήματος από τον υπεύθυνο της ομάδας, μετά τις διορθώσεις από τη διδάσκουσα.

¹³ Χατζής 1977: 65.

¹⁴ Χατζής 1977: 87.

Β΄ ΦΑΣΗ-ΚΥΡΙΩΣ ΑΝΑΓΝΩΣΗ (4^η, 5^η και 6^η

ώρα)

Δ΄ ΟΜΑΔΑ

**Δημήτρης Χατζής, «Η τελευταία αρκούδα
του Πίνδου»**

(απόσπασμα από Το διπλό βιβλίο)

Εισαγωγικά: Η ιστορία του μυθιστορήματος του Δημήτρη Χατζή *Το διπλό βιβλίο* διαδραματίζεται στην Ελλάδα και στη Γερμανία, γενέθλιος τόπος και

χώρα υποδοχής μεταναστών αντίστοιχα. Ο Κώστας και ο Σκουρογιάννης είναι οι δυο Έλληνες μετανάστες που εργάζονται σκληρά σε εργοστάσιο της γερμανικής μεγαλούπολης και συναντιούνται στο ελληνικό καφενείο της. Ο Κώστας ομολογεί «είμαι ένας άνθρωπος χωρίς πατρίδα». Ο Σκουρογιάννης, αν και έχει είκοσι χρόνια στη Γερμανία, «όλα του μείνανε ξένα, πεντάξένα, μακριά από αυτόν, αδιάφορα, ανύπαρκτα-μια μάντρα κλεισμένη γύρω του[...]. Αυτή ήταν η Γερμανία του Σκουρογιάννη»¹⁵.

1^η δραστηριότητα

Με τη χρήση του προγράμματος παρουσίασης (PowerPoint) δημιουργούμε την προσωπογραφία του Σκουρογιάννη. Το πορτρέτο του δίνει απαντήσεις στα ερωτήματα που προκύπτουν από την ανάγνωση του κειμένου: Τι φανερώνει για την προσωπικότητα του Σκουρογιάννη η επιμονή στη χρήση της ηπειρώτικης ντοπιολαλιάς; Με ποιον τρόπο επιβεβαιώνει σχεδόν καθημερινά στην ξένη χώρα την ταυτότητά του; Με ποιον τρόπο διατηρεί τη σχέση του με τον γενέθλιο τόπο; Τι νοηματοδοτεί την ύπαρξή του όσο καιρό βρίσκεται στην ξενιτιά;

¹⁵ Χατζής 1977: 125.

Σε κάθε διαφάνεια σημειώνουμε λέξεις και φράσεις-κλειδιά του κειμένου, που αποκαλύπτουν και τεκμηριώνουν το πορτρέτο του ήρωα, όπως το αποδίδουμε. Επίσης, ενσωματώνουμε εικόνες, και (αν κρίνουμε πως βοηθάει στην καλύτερη απόδοση του πορτρέτου) ήχο.

2^η δραστηριότητα

Ο Σκουρογιάννης μάς χαιρέτησε, μας αποχαιρέτησε προχτές. Γύρισε στην πατρίδα [...]. Πήρε, λοιπόν, τη μικρή του τη σύνταξη για τα είκοσι χρόνια του, είχε βέβαια και κάτι λεφτά μαζεμένα με την τόση στέρηση και ξεκίνησε αμέσως για την Ελλάδα –πίσω για το Ντομπρίνοβο– Ηλιοχώριον, επαρχία Δωδώνης [...]. Πέρα, μπροστά του, ο Γυφτόκαμπος. Αντίκρυ του εκείνη η πλαγιά με τα πεύκα, τα ελάτια να κατακυλούν αραδιαστά, πυκνά, στητά, φουντωτά. Ξωπίσω της, πέρα τα βουνά τα μεγάλα –όπως τα 'ξερε. Ο τόπος του [...] (απόσπασμα από το έκτο κεφάλαιο «Η τελευταία αρκούδα του Πίνδου»).

Η εικόνα του γενέθλιου τόπου, όταν γυρίζει ο Σκουρογιάννης, είναι αληθινή; Έμεινε ο τόπος του αναλλοίωτος για είκοσι χρόνια; Τον δικαίωσε ο νόστος του για το Ντομπρίνοβο; Με την επιστροφή του έγινε ένας από τους Ντομπρινοβίτες; Ο νόστος του Σκουρογιάννη αποκατέστησε τη συνέχεια παρόντος και παρελθόντος; Πώς εισπράττει ο ήρωας την αλλαγή του τόπου και των συμπολιτών του;

Με τη χρήση του προγράμματος παρουσίασης (PowerPoint) δημιουργούμε την προσωπογραφία του Σκουρογιάννη μετά την επιστροφή στον τόπο του. Οι απαντήσεις στα παραπάνω ερωτήματα συνθέτουν το πορτρέτο του Σκουρογιάννη στο Ντομπρίνοβο της επιστροφής.

Σε κάθε διαφάνεια σημειώνουμε λέξεις και φράσεις-κλειδιά του κειμένου, που αποκαλύπτουν και τεκμηριώνουν το πορτρέτο του ήρωα, όπως το αποδίδουμε. Επίσης, ενσωματώνουμε εικόνες, και (αν κρίνουμε πως βοηθάει στην καλύτερη απόδοση του πορτρέτου) ήχο.

3^η δραστηριότητα

Η χρονογραμμή ως τρόπος οπτικής αναπαράστασης της σχέσης του χρόνου με την ανθρώπινη δραστηριότητα προσφέρεται για την παρουσίαση της πορείας του Σκουρογιάννη. Η ζωή του Σκουρογιάννη ορίζεται από δύο τόπους, τη Στουτγκάρτη και το Ντομπρίνοβο.

Χρησιμοποιούμε τη χρονογραμμή ([dipity](#)) και διατάσσουμε: α) τα πορτρέτα του Σκουρογιάννη, β) εικόνες και αρχεία ήχου που παρουσιάζουν τη ζωή των Ελλήνων μεταναστών στη Γερμανία αρχικά και τη ζωή του Έλληνα μετανάστη που επιστρέφει στην πατρίδα μετά από είκοσι χρόνια. Αφού φτιάξουμε τη χρονογραμμή, απαντάμε στα εξής ερωτήματα: Με αφορμή το πρόσωπο του Σκουρογιάννη, σε τι συμπεράσματα καταλήγετε για την εικόνα της Ελλάδας; Με ποια εικόνα της Ελλάδας έζησε ο Σκουρογιάννης και ποια εικόνα βιώνει με τον γυρισμό;

Ατομική εργασία για το σπίτι

Για τρεις διδακτικές ώρες, ως ομάδα, διαβάσατε το έκτο κεφάλαιο από το μυθιστόρημα του Δημήτρη Χατζή *Το διπλό βιβλίο*, με τίτλο «Η τελευταία αρκούδα του Πίνδου». Ο συγγραφέας δεν έδωσε έναν επίλογο. Να γράψετε λοιπόν ένα κείμενο-επίλογο του κεφαλαίου λαμβάνοντας υπόψη όλα όσα ως ομάδα συζητήσατε για το πρόσωπο του Σκουρογιάννη και τον γυρισμό του στον γενέθλιο τόπο του.

Το κείμενο να γραφεί σε έγγραφο Word με γραμματοσειρά Comic Sans MS 12, με διάστιχο 1,5, σε πλήρη στοίχιση. Αριθμός λέξεων 80-100.

Οι απαντήσεις στις δραστηριότητες (ατομικές και ομαδικές):

- αποθηκεύονται στον φάκελο του σεναρίου
- αναρτώνται στο ιστολόγιο του μαθήματος από τον υπεύθυνο της ομάδας, μετά τις διορθώσεις από τη διδάσκουσα.

Β' ΦΑΣΗ-ΚΥΡΙΩΣ ΑΝΑΓΝΩΣΗ (4^η, 5^η και 6^η ώρα)

Ε' ΟΜΑΔΑ

Κώστας Λογαράς, *Ερημιά στο βλέμμα τους*
(απόσπασμα)

Εισαγωγικά: Ο Κώστας Λογαράς, στο μυθιστόρημα *Ερημιά στο βλέμμα τους*, με πρωταγωνίστρια μια γερόντισσα μετανάστρια στην Αμερική, παρουσιάζει στιγμές των τελευταίων πενήντα χρόνων της ελληνικής ιστορίας, όσον αφορά τη μετανάστευση. Ερωτώμενος αν το μυθιστόρημά του *Ερημιά στο βλέμμα τους* είναι οδοιπορικό στον χρόνο ή στις ανθρώπινες ψυχές, απάντησε:

Είναι μια καταβύθιση στην ανθρώπινη ψυχή. Στον άνθρωπο όποιας εθνικότητας, χρόνου, χώρου ή καταγωγής. Διαπραγματεύεται το θέμα της μετανάστευσης αλλά και επιδιώκει να δείξει ότι οι άνθρωποι είμαστε – περισσότερο από οτιδήποτε – μετανάστες μέσα μας. Αποξενωμένοι από τον εαυτό μας. Υπ' αυτή την έννοια, όλος ο κόσμος είναι μία εν δυνάμει ξενιτιά.

Υπάρχει άραγε στέρεος τόπος, πουθενά; «Υπάρχει» λέει η ηρωίδα μου. Είναι το αναπαλλοτρίωτο μέσα μας. «Όλος ο κόσμος –θα πει η ηρωίδα– είναι μία ξενιτιά. Και μόνο η ψυχή του ανθρώπου μένει ίδια. Άμα το θέλει ναι, μένει η ίδια»¹⁶.

1^η δραστηριότητα

Με τη χρήση του προγράμματος παρουσίασης (PowerPoint) δημιουργούμε την προσωπογραφία της Γιαννούλας επιδιώκοντας να αναδείξουμε το αξιακό της σύστημα. Το πορτρέτο της Γιαννούλας, για να είναι πλήρες, πρέπει να αναφέρεται

¹⁶ [Συνέντευξη](#) του Κώστα Λογαρά στον Γιάννη Πλιώτα.

τόσο στην ηρωίδα του 1964 στο Σικάγο όσο και στην ηρωίδα του 2004 στη Σπαρτιά της ορεινής Πελοποννήσου. Σε κάθε διαφάνεια σημειώνουμε λέξεις και φράσεις-κλειδιά του κειμένου, που αποκαλύπτουν και τεκμηριώνουν το πορτρέτο της ηρωίδας, όπως το αποδίδουμε. Ενσωματώνουμε, επίσης, εικόνες ή φωτογραφίες από το διαδίκτυο.

2^η δραστηριότητα

Με τη χρήση του προγράμματος παρουσίασης (PowerPoint) δημιουργούμε την προσωπογραφία του Μπεν, επιδιώκοντας να αναδείξουμε το ήθος του μέσα από τη συνομιλία του με τη γερόντισσα Γιαννούλα, όταν εκείνη γυρίζει στον γενέθλιο τόπο της μετά από σαράντα χρόνια. Σε κάθε διαφάνεια σημειώνουμε λέξεις και εκφράσεις-κλειδιά του κειμένου, που αποκαλύπτουν και τεκμηριώνουν το πορτρέτο του Μπεν, όπως το αποδίδουμε. Ενσωματώνουμε, επίσης, εικόνες ή φωτογραφίες από το διαδίκτυο.

3^η δραστηριότητα

Η χρονογραμμή ως τρόπος οπτικής αναπαράστασης της σχέσης του χρόνου με την ανθρώπινη δραστηριότητα προσφέρεται για την παρουσίαση της πορείας της Γιαννούλας και του Μπεν. Η ζωή της Γιαννούλας ορίζεται από δύο τόπους, το Σικάγο της Αμερικής και τη Σπαρτιά της ορεινής Πελοποννήσου, ενώ του Μπεν ορίζεται από το Φίερι της Αλβανίας και τη Σπαρτιά της ορεινής Πελοποννήσου.

Χρησιμοποιούμε τη [χρονογραμμή](#) και διατάσσουμε: α) τα πορτρέτα της Γιαννούλας και του Μπεν, β) εικόνες και αρχεία ήχου που παρουσιάζουν: 1) τη ζωή των Ελλήνων μεταναστών στην Αμερική, 2) τη μετανάστευση Αλβανών στην Ελλάδα το 1989 και 3) τη ζωή Ελλήνων και μεταναστών στις παραμονές των Ολυμπιακών αγώνων του 2004.

Αφού φτιάξουμε τη χρονογραμμή, στοχαζόμαστε και τον λόγο της Γιαννούλας: «Όλος ο κόσμος είναι μία ξενιτιά. Και μόνο η ψυχή του ανθρώπου μένει ίδια. Άμα το θέλει ναι, μένει η ίδια».

Ατομική εργασία για το σπίτι

Για τρεις διδακτικές ώρες ως ομάδα διαβάσατε αποσπάσματα από το μυθιστόρημα του Κώστα Λογαρά *Ερημιά στο βλέμμα τους*. Γνωρίσατε Έλληνες μετανάστες, τις δυσκολίες που αντιμετώπισαν, τη ζωή που έφτιαξαν, το ήθος που διαμόρφωσαν για σαράντα χρόνια στην Αμερική, αλλά και μετανάστες από την Αλβανία, που εγκαταστάθηκαν στην Ελλάδα και τώρα πατάνε γερά στα πόδια τους.

Στο προσωπικό σας ημερολόγιο να γράψετε τις σκέψεις και τα συναισθήματά σας συνειδητοποιώντας πως δεν αλλάζουν οι άνθρωποι, η μοίρα τους, τα βάσανά τους και η ερημιά στο βλέμμα του μετανάστη, όπου κι αν βρίσκεται, όποτε βρίσκεται και για όποια αιτία.

Το κείμενο να γραφεί σε έγγραφο Word με γραμματοσειρά Comic Sans MS 12 και διάστιχο 1,5, σε πλήρη στοίχιση. Αριθμός λέξεων 100-150.

Οι απαντήσεις στις δραστηριότητες (ατομικές και ομαδικές):

- αποθηκεύονται στον φάκελο του σεναρίου
- αναρτώνται στο ιστολόγιο του μαθήματος από τον υπεύθυνο της ομάδας, μετά τις διορθώσεις από τη διδάσκουσα.

ΦΥΛΛΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ (κοινό για όλες τις ομάδες)

7^η ώρα

Παρακολουθώντας την παρουσίαση των εργασιών/δραστηριοτήτων κάθε ομάδας, συμπληρώνουμε τον παρακάτω πίνακα:

	Α΄ Ομάδα	Β΄ Ομάδα	Γ΄ Ομάδα	Δ΄ Ομάδα	Ε΄ Ομάδα
Κείμενα	<u>Κώστας</u>	<u>Μάνος</u>	<u>Δημήτρης</u>	<u>Δημήτρης</u>	<u>Κώστας</u>
Ανάγνωσης	<u>Ακρίβος</u>	<u>Κοντολέων</u>	<u>Χατζής</u>	<u>Χατζής</u>	<u>Λογαράς</u>
	«Τα κόκκινα Σεbagο»	Μια ιστορία του Φιοντόρ (απόσπ.)	Το διπλό βιβλίο (απόσπ.)	Το διπλό βιβλίο (απόσπ.)	Ερημιά στο βλέμμα τους (απόσπ.)
Σε ποιο βαθμό επιτεύχθηκαν οι στόχοι του διδακτικού σεναρίου					
Α. ως προς τις γνώσεις για τον κόσμο;					
Πολύ					
Αρκετά					
Μέτρια					

<p><i>Β. ως προς τις γνώσεις για τη λογοτεχνία</i></p>	
<p>Πολύ</p>	
<p>Αρκετά</p>	
<p>Μέτρια</p>	
<p><i>Ποιο σημείο της εργασίας της ομάδας κρίνετε ως το πλέον επιτυχημένο και ποιο θεωρείτε πως παρουσιάζει αδυναμίες;</i></p>	

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ (κοινό)

Γ' ΦΑΣΗ -ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΝΑΓΝΩΣΗ (8^η ώρα)

Με στόχο τη δημιουργία μιας διαδραστικής αφίσας, όπου θα αποτυπώσουμε την εικόνα του διδακτικού σεναρίου «Όλος ο κόσμος μια ξενιτιά», προβαίνουμε στις εξής ενέργειες:

- Η κάθε ομάδα επιλέγει από το υλικό που δημιουργήσαμε τα κείμενα, τις εικόνες/φωτογραφίες, τα βίντεο που θα θέλαμε να περιλαμβάνονται στην αφίσα.
- Συνεργάζονται ο συντονιστής και ο γραμματέας κάθε ομάδας, για να καταλήξουν στο τελικό υλικό.
- Συνεργάζονται με την εκπαιδευτικό και ενσωματώνουν το υλικό στην αφίσα.
- Η αφίσα παρουσιάζεται στην ολομέλεια της τάξης.
- Ένας από τους υπεύθυνους των ομάδων για το ιστολόγιο την αναρτά και στο ιστολόγιο του μαθήματος.

Ζ. ΆΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Στην γ' φάση-μετά την ανάγνωση, οι μαθητές θα μπορούσαν:

α) να πλοηγηθούν στο διαδίκτυο (YouTube) και να εντοπίσουν τραγούδια λαϊκά, έντεχνα και ρεμπέτικα με θέμα τη μετανάστευση και τον μετανάστη (διαβάζουν τους στίχους τους, ακούνε τη μελοποίησή τους). Στη συνέχεια ξεχωρίζουν αυτά που τους συγκίνησαν και τα αποθηκεύουν σε έναν φάκελο με τον τίτλο «Σαν τον μετανάστη...». Έτσι, δημιουργούν μια μικρή ανθολογία τραγουδιών, έκφραση των συναισθημάτων συγκεκριμένων ποιητών και τραγουδοποιών, και την παρουσιάζουν. Μπορούν να τη χρησιμοποιήσουν, για να υποστηρίξουν μουσικά ένα αφιέρωμα στα ανθρώπινα δικαιώματα, ένα αφιέρωμα στην παγκόσμια ημέρα μετανάστευσης κ.ά.

β) να κληθούν σε μια άσκηση δημιουργικής γραφής ως εξής: αρχικά όλοι οι μαθητές να παρακολουθήσουν ένα σύντομο βίντεο (διάρκεια 4.16') με το τέλος της ταινίας *Μέχρι το πλοίο*, την οποία σκηνοθέτησε ο Αλέξης Δαμιανός το 1966. Στη συνέχεια κάθε ομάδα να γράψει ένα *υπερμικρό διήγημα*. Σε αυτό θα αποτυπώσουν την ιστορία του αποσπάσματος (βίντεο) που παρακολούθησαν, όπως η κάθε ομάδα το είδε και το «διάβασε». Σε αυτό το σημείο, και πριν τη συγγραφή, η εκπαιδευτικός με σύντομη εισήγηση δίνει πληροφορίες για το υπερμικρό διήγημα τονίζοντας ότι τα βασικά ειδοποιητικά χαρακτηριστικά του είναι η πλοκή και ο εξαιρετικά μικρός αριθμός λέξεων¹⁷.

Με τη συγκεκριμένη άσκηση δημιουργικής γραφής η εκπαιδευτικός θα επιδιώξει τη συνεργατική γραφή ενός σύντομου λογοτεχνικού κειμένου ως τεκμηρίου της κατανόησης και της εμπάθυνσης στο σενάριο. Η κάθε ομάδα θα πρέπει να ολοκληρώσει το κείμενό της στο χρονικό όριο των δεκαπέντε λεπτών. Τα επόμενα δεκαπέντε λεπτά τα κείμενα θα μπορούν να διαβαστούν και να σχολιαστούν από την ολομέλεια και στη συνέχεια να αναρτηθούν στο ιστολόγιο από τον υπεύθυνο κάθε ομάδας.

¹⁷ Η εκπαιδευτικός μπορεί να δώσει και ένα παράδειγμα παραπέμποντας στο [ιστολόγιο](#) για το μικρό διήγημα από το λογοτεχνικό περιοδικό *Πλανόδιον*.

Επίσης, ένα σενάριο με θέμα τη μετανάστευση και τον μετανάστη θα μπορούσε να στηριχτεί στη διδασκαλία ολόκληρου λογοτεχνικού έργου. Τα μυθιστορήματα και η συλλογή διηγημάτων, που χρησιμοποιήθηκαν στο συγκεκριμένο σενάριο, προσφέρονται για αυτόν τον σκοπό.

Η. ΚΡΙΤΙΚΗ

Είναι καλό οι μαθητές να κατανοήσουν από την αρχή πως με το σενάριο επιδιώκουμε να διαβάσουν λογοτεχνικά κείμενα με θέμα τη μετανάστευση και τον μετανάστη, με την προσδοκία πως η λογοτεχνία ως τέχνη ευαισθητοποιεί τον μαθητή και συντελεί στη διαμόρφωση της στάσης του έναντι της ευάλωτης κοινωνικής τάξης των μεταναστών, αναδεικνύοντας στα έργα της τον τρόπο που ο ελληνικός λαός βίωσε τη μετανάστευση και πώς, ως μετανάστης, άντεξε τις δυσκολίες της ξένης χώρας. Με αυτή την προοπτική, η ανάγνωση της λογοτεχνίας μπορεί να διαμορφώσει ένα κριτήριο, για να γνωρίσει ο έφηβος τη δύναμη ή την αδυναμία του να αποδεχτεί διαφορετικές ή ευάλωτες κοινωνικές ομάδες.

Αυτό είναι ένα κρίσιμο σημείο του σεναρίου, όπου ίσως και να παρουσιαστούν δυσκολίες, καθώς είναι άμεσα συνδεδεμένο με την ταυτότητα των μαθητών ή κάποιες αντιλήψεις τους, συνεπώς η αποδοχή του προϋποθέτει μετακίνηση από μια θέση σε κάποια άλλη.

Απαραίτητη είναι η χρήση του εργαστηρίου πληροφορικής για όλες τις διδακτικές ώρες. Αυτό στη σχολική πραγματικότητα είναι μια αρκετά μεγάλη δυσκολία. Για να ξεπεραστεί, ο εκπαιδευτικός πρέπει να συνεργαστεί με τον υπεύθυνο καθηγητή του εργαστηρίου πληροφορικής, προκειμένου να υπάρξει ο προγραμματισμός που θα επιτρέψει τη χρήση του εργαστηρίου για όλες τις διδακτικές ώρες τις οποίες το σενάριο απαιτεί.

Επίσης, η αξιοποίηση των ΤΠΕ είναι προϋπόθεση για την επιτυχία του σεναρίου, μιας και αρκετές δραστηριότητες ανάγνωσης στηρίζονται σε αυτές. Κατά συνέπεια, απαιτείται και η εξοικείωση των μαθητών με συγκεκριμένα προγράμματα του Η/Υ. Για αυτό ο εκπαιδευτικός πρέπει να συνεργαστεί με τον καθηγητή της

Πληροφορικής, που αναλαμβάνει να καθοδηγήσει τους μαθητές στη χρήση των προγραμμάτων. Καλό θα ήταν η συγκεκριμένη προεργασία να λάβει χώρα στην έναρξη της σχολικής χρονιάς και να ακολουθήσει αργότερα η εφαρμογή του σεναρίου δίνοντας τον εύλογο χρόνο της εξοικείωσης στον μαθητή.

Τέλος, το σενάριο στηρίζεται σε λογοτεχνικά κείμενα εκτός των σχολικών εγχειριδίων, στα οποία ο εκπαιδευτικός οφείλει να φροντίσει να έχουν πρόσβαση όλοι οι μαθητές (ηλεκτρονική μορφή ή έντυπη ως φωτοτυπία).

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ανθολόγιο Κειμένων Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, *Αυτούμαι σαν αλησιμονά, χαίρομαι σαν θυμούμαι*. 2007. Ρέθυμνο: Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ.

Κουτσογιάννης, Δ. 2007. *Πρακτικές ψηφιακού γραμματισμού νέων εφηβικής ηλικίας και (γλωσσική) εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.
http://www.greek-language.gr/greekLang/files/document/practice/technologikos_grammatismos_3.pdf
[15.11.2010]

Παντζαρέλας, Π. 2012. Τα βασικά εργαλεία των ΤΠΕ στη διδασκαλία της λογοτεχνίας και οι χρήσεις τους: περιβάλλοντα παραγωγής λόγου, λογισμικό παρουσίασης και διαδίκτυο. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.
http://www.greeklanguage.gr/sites/default/files/digital_school/3.1.2_pantzarelak_0.pdf

Παρίσης, Ι. & Ν. Παρίσης. 2000. *Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων*. Αθήνα: ΟΕΔΒ.

Χοντολίδου, Ε. 2004 [2000]. Ο ξένος, εικόνες για τον άλλο. Στο *Διαβάζοντας λογοτεχνία στο σχολείο... Μια νέα πρόταση διδασκαλίας*, επιμ. Β. Αποστολίδου, Β. Καπλάνη & Ε. Χοντολίδου, 259-268. Αθήνα: Τυπωθήτω – Γιώργος Δαρδανός.